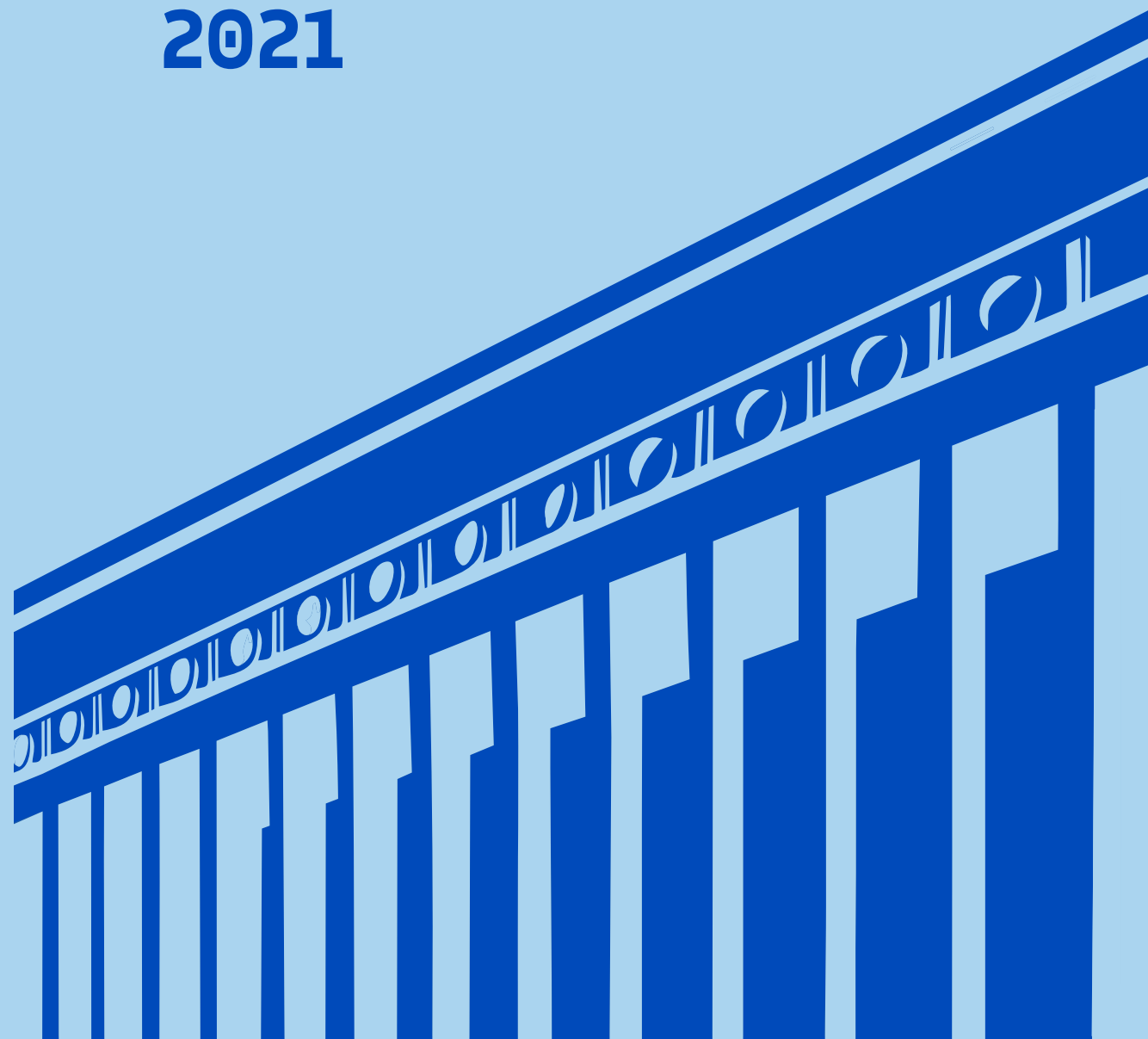

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

FINLANDS DELEGATION I EUROPARÅDET
VERKSAMHETSBERÄTTELSE

2021

B 10/2022 rd

BERÄTTELSE FRÅN FINLANDS DELEGATION I EUROPARÅDET

om verksamheten i den parlamentariska
församlingen 2021

Parlamentariska församlingens session i Strasbourg 2021

första delsessionen 25–28.1.2021

andra delsessionen 19–22.4.2021

tredje delsessionen 21–24.6.2021

fjärde delsessionen 27–30.9.2021

Ständiga utskottets sammanträden

videokonferens 19.3.2021

videokonferens 28.5.2021

Rom 25–26.11.2021

HELSINGFORS 2022

ISSN 1235-1879

Finlands delegation
i Europarådet

Till riksdagen

I enlighet med 4 § i lagen av den 28 april 1989 om Finlands delegation i Europarådet överlämnar Finlands delegation i Europarådet vördsamt till riksdagen sin berättelse om den parlamentariska församlingens verksamhet under sessionen 2021.

Helsingfors den 1 mars 2022

På delegationens vägnar

Kimmo Kiljunen

ordförande

Gunilla Carlander

sekreterare

Innehåll

1. Sammanfattning	4
2. Finlands delegation	7
3. Församlingens verksamhet.....	9
3.1 Det allmänna läget inom Europarådet	9
4. Utmaningar för demokratin och rättsstaten	11
5. Tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna	15
5.1 Coronapandemins konsekvenser för de mänskliga rättigheterna	15
5.2 Yttrandefriheten	17
5.3 Bekämpning av rasism och diskriminering	19
5.4 Jämlika och jämställda möjligheter	20
5.5 Miljön, klimatförändringen och de mänskliga rättigheterna	22
5.6 Migration och flyktingskap	24
6. Uppföljning av medlemsåtagandena	27
6.1 Albanien.....	27
6.2 Armenien	28
6.3 Moldavien.....	29
6.4 Turkiet.....	29
6.5 Ungern	30
6.6 Ryssland	31
6.7 Efterhandsgranskning.....	33
7. Förbindelser med länder utanför organisationen	35
7.1 Belarus	35
7.2 Marocko.....	37

BILAGOR

1. Finlands delegation i Europarådet 2021	39
2. Medlemskap i utskott 2021.....	40
3. Dokument godkända av Europarådets parlamentariska församling 2021.....	42
3.1 Resolutioner	42
3.2 Rekommendationer.....	44
3.3 Yttranden	45
4. Parlamentariska församlings och ständiga utskottets gäster 2021	46
5. Europarådets medlemsstater	47

1. Sammanfattning

Oroväckande samhällsliga fenomen, den tekniska utvecklingen, den allt skarpare värdedebatten och odemokratiska politiska ledare utmanar de värden som värnas av Europarådet – rättsstatsprincipen, de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Under de senaste åren har organisationens grundläggande principer mött motvind i hela Europa. Den ökade polariseringen har lett till en situation där det demokratiska beslutsfattandet blir allt svårare och människors förtroende för institutioner och myndigheter har försvagats. Pandemirestriktionerna har påverkat tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Vissa medlemsländer har gått till överdrifter som skadat rättsstaten.

Församlingens verksamhet under året speglar dessa utmaningar. Det framgår av de teman som behandlas i de 57 resolutioner, 25 rekommendationer och 2 yttranden som antagits av församlingen. På grund av pandemin sammanträdde församlingen och utskotten under speciella former. Under året slopades helt och hållet plenum på distans, och från och med januari ordnades alla plenum i hybridform. Nytt var också de temasessioner som ordnades på initiativ av församlingens ordförande Rik Daems. Vid temasessionen i juni uppmärksammades Istanbulkonventionen, det vill säga Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet. Temasessionen i september behandlade förhållandet mellan miljö rättigheter och mänskliga rättigheter. Daems har föreslagit att ett tilläggsprotokoll om miljö rättigheter införs i Europakonventionen och i den europeiska sociala stadgan. Församlingen godkände under 2021 ställningstaganden och riktade rekommendationer till ministerkommittén också angående bekämpning av korruption, penningtvätt, extern finansiering av partier och valkampanjer, mediefrihet och bekämpning av hedersbrott.

Debatten om de mänskliga rättigheterna har skärpts. En del debattörer glömmer dock ofta bort att också andras mänskliga rättigheter måste respekteras för att de egna mänskliga rättigheterna ska kunna tillgodoses. Det är ytterst Europadomstolen som tolkar Europakonventionen. I allt fler fall har medlemsländer underlåtit att verkställa domstolens avgöranden. Det är ett hot mot det europeiska människorätts systemet, som bygger på att den enskilde kan ansöka om och få rättvisa genom Europadomstolen.

Bevakningen av hur medlemsländerna uppfyller sina åtaganden utgör ett väsentligt element i församlingens arbete. För närvarande står elva länder under bevakning. Under året godkändes en granskningsrapport om Turkiet som pekar på att landet gått i en allt mer auktoritär riktning. Förbud mot vissa politiska partier, utträde ur Istanbulkonventionen och underlåtenhet att verkställa Europadomstolens avgöranden försvagar de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i landet.

Församlingen övervakade valen i Albanien, Armenien och Moldavien. I fråga om Armenien godkändes dessutom ett ställningstagande om de humanitära konsekvenserna av kriget mellan Armenien och Azerbajdzjan. En rapport om Ungern var under beredning, men den försenades på grund av det ungerska ordförandeskapet i Europarådet mellan maj och november. Församlingen uttrycker sin oro över den försämrade demokratiutvecklingen i landet och särskilt över rättsstatens tillstånd. Det är ett problem också i Polen och Moldavien, och församlingen behandlade under året situationen för domstolarna i dessa länder.

Ryssland har utgjort ett tvistefråga bland församlingens medlemmar sedan ockupationen av Krimhalvön 2014. Under året bestreds den ryska delegationens fullmakter på samma sätt som året innan. Gripandet av den ryska oppositionsledaren Aleksej Navalnyj ledde till ytterligare spänningar i relationerna mellan organisationen och Ryssland och till en livlig aktualitetsdebatt i församlingen. Beträffande Navalnyj antogs ett ställningstagande där man efterlyste en omedelbar och ovillkorlig frigivning i enlighet med Europadom-

stolens beslut. I september sände församlingen en mission bestående av företrädare för fem politiska grupper till Ryssland för att följa dumavalet. Den traditionella observationspartnern Odihr (ett organ under OSSE) beslutade att avstå från valobservationen på grund av Rysslands villkor för observationsuppdraget.

Utöver att värna om de grundläggande principerna har församlingen också tagit ställning till händelser i närområdet. Församlingen har med oro följt den politiska utvecklingen och rättsstatsprincipens och de mänskliga rättigheternas tillstånd i Belarus. Landet är inte medlem i Europarådet, men organisationen har följt dess utveckling i tiotals år. I april 2021 godkände församlingen två rapporter som baserade sig på initiativ om händelserna efter presidentvalet i augusti 2020. Rapporterna uppmanade till en genomgripande reform av valsystemet och krävde att brott mot de mänskliga rättigheterna skulle utredas. Kränkningarna av de mänskliga rättigheterna i Belarus fortsatte dock i maj, då Ryanairs reguljära flyg tvingades landa i Minsk så att myndigheterna kunde gripa en oppositionsaktivist ombord på planet. Församlingen fördömde Belarus agerande. På hösten aktualiserades den belarusiska regimens åtgärder när landet ledde tusentals asylsökande till gränsen mot Litauen, Lettland och Polen. Församlingen fördömde att människor används som spelbrickor för utrikespolitiska syften.

Också coronapandemins konsekvenser för de mänskliga rättigheterna stod högt upp på församlingens agenda under berättelseåret, eftersom pandemins konsekvenser på kort och lång sikt accentuerades när pandemin drog ut på tiden. Debatten om coronavacciner och covidintyg fortsatte och motsättningarna i samband med dem stärktes i Europa. Samtidigt blev pandemins konsekvenser för barn, ekonomi, utbildning och kultur allt synligare. Församlingen har i sina ställningstaganden betonat att lagfästa, människorättsbaserade och tidsbundna åtgärder är berättigade för att bekämpa pandemin.

I och med digitaliseringen har utmaningarna i anknytning till yttrandefriheten blivit mer synliga. Människorättsaktörer och domstolar runtom i Europa har försökt definiera gränserna för yttrandefriheten. Församlingen har betonat att yttrandefriheten också omfattar rätten att uttrycka politisk åsikt, förutsatt att detta inte kränker de mänskliga rättigheterna eller uppmuntrar till våld. Yttrandefriheten har begränsats allt mer under coronapandemin. Desinformation om coronaviruset, vacciner och vaccintyg har fått fotfäste, vilket har lett till många utmaningar i samhället.

Diskriminering och rasism utgör strukturella samhällsproblem som har förvärrats och accentuerats under coronapandemin. Coronavirusets ursprung har mångfaldigat upplevelsorna av rasism bland personer av asiatiskt ursprung. Etnisk profilering är också en form av rasism som fortsatt bör bekämpas i alla länder. Under året behandlade församlingen också rapporter om afrofobi, det vill säga diskriminering av personer av afrikansk härkomst, och om diskriminering av romer och krimtatarerna.

Jämlikhet och jämställdhet är hörnstenar i ett demokratiskt och människorättsbaserat samhälle. De kräver att alla röster får höras. Goda möjligheter att delta stöder en beslutsprocess som beaktar alla samhällsmedlemmar oberoende av bakgrund och ställning. Församlingen granskade under året kvinnornas, barnens och de ungas ställning.

Migranter och flyktingar har drabbats av pandemin, och oron för hälsotillståndet hos dem som vistas i flyktinglägren har varit stor. De europeiska länderna har stängt sina gränser, vilket har försvårat möjligheterna att ansöka om asyl. Den allt svårare situationen i Afghanistan diskuterades i församlingen. Situationen och rättigheterna för dem som tvingas fly på grund av klimatförändringen är också mycket oroande. Under året fyllde FN:s flyktingkonvention och Genèvekonventionerna 70 år, vilket uppmärksammades i församlingen.

Finlands delegation i Europarådet har arbetat aktivt under ledning av ordförande Kimmo Kiljunen (sd). Kiljunen fortsatte som församlingens vice ordförande och andra rapportör om Armenien. Han besökte området under året. Kiljunen fick under året i uppdrag att utarbeta en rapport om hur man kunde få till stånd en dialog i Belarus. Också vice ordförande Anne-Mari Virolainen (saml) deltog i diskussionen om Belarus när hon arbetade på en rapport om gränssituationen i Polen, Lettland och Litauen. När rapporten var klar besökte Virolainen gränsområdet i rollen som medlem i migrationsutskottets delegation. Den finländska delegationens ersättare Inka Hopsu (gröna) utarbetade en rapport om ungas deltagande i konfliktförebyggande. Rapporten godkändes i ständiga utskottet i maj. Förslagen i den gick till fortsatt beredning i församlingen. Medlem Petri Honkonen (cent) valdes till granskningsutskottets andra rapportör om Rumänien. I september stod Finlands delegation värd för församlingens ordförande Rik Daems besök i Finland. Dessutom träffade delegationen utrikesminister Pekka Haavisto och sammanträdde regelbundet med Finlands ständiga representation vid Europarådet. Delegationen var också värd för jämställdhetsutskottets rapportörs virtuella studieresa i Finland i början av året.

2. Finlands delegation

Under året skedde en förändring i den finländska delegationens sammansättning. Veronika Honkasalo (vänst), som var ersättare i delegationen i början av året, ersattes i september av Mai Kivelä (vänst). Se bilaga 3 för delegationens sammansättning.

Delegationen höll åtta möten under året. Största delen av dem hölls i hybridform, det vill säga att en del av deltagarna fanns på plats i ett fysiskt sammanträdesrum, medan andra deltog på distans.

Flera delegationsmedlemmar har förtroendeuppdrag i församlingen, vilket också i övrigt återspeglar delegationens aktivitet. Delegationens ordförande Kimmo Kiljunen (sd) var församlingens vice ordförande och intog åtskilliga gånger rollen som mötesordförande. Vice ordförande Anne-Mari Virolainen (saml) var vice ordförande för politiska utskottets underutskott för Mellanöstern och arabvärlden och Inka Hopsu (gröna) vice ordförande för kulturutskottet.

Ordförande Kiljunen arbetar fortfarande med en rapport för politiska utskottet om en dialog i Belarus. Kiljunens rapport om granskningen av Armeniens medlemsåtaganden behandlas vid januarsessionen 2022. Medlem Petri Honkonen (cent) valdes till granskningsutskottets rapportör om Rumänien.

Inka Hopsus rapport om att stärka de ungas roll i att förebygga och lösa konflikter godkändes vid ständiga utskottets möte i maj. Inspirerat av resolutionen lade kulturutskottet fram ett initiativ om ungdomspartnerskap (eng. youth partner status). Behandlingen av rapporten framskrider i politiska utskottet, och till rapporten fogas ett yttrande av kulturutskottet. Yttrandet utarbetas av ledamot Hopsu.

Vice ordförande Virolainen utarbetade för sessionen i september en rapport om de mänskliga rättigheterna för migranter som är fast vid gränsen mellan Belarus och EU. Som uppföljning deltog hon i november i migrationsutskottets ordförande Pierre-Alain Fridez (SOC, Schweiz) besök vid gränsen mellan Polen och Belarus.

Som svar på utrikesministeriets begäran har delegationen lämnat ett yttrande om samarbetet med Finlands representation vid Europarådet i Strasbourg. Där konstaterades bland annat att delegationen genom tiderna har haft ett naturligt och konstruktivt samarbete med utrikesministeriet och representationen. Delegationen får regelbundet representationens rapporter om ministerkommitténs arbete. Företrädare för representationen har regelbundet före församlingens sessioner deltagit i delegationens möten och gett en muntlig aktuell översikt. Dessa möten har varit viktiga, eftersom de gett tillfälle att konfidentiellt och på bred front diskutera frågor som är aktuella både i församlingen och ministerkommittén. Enligt delegationen har samarbetet med representationen fungerat utmärkt. Kommunikationen har varit regelbunden, konsekvent och öppen, vilket har främjat behandlingen av frågor och värderingar som är viktiga för Finland i Europarådet. Finlands ständiga representant vid Europarådet, ambassadör Nina Nordström, och andra tjänstemän vid representationen har regelbundet lämnat skriftliga rapporter till delegationen.

Som ett led i samarbetet med statsrådet besökte utrikesminister Pekka Haavisto (gröna) delegationen i mars 2021. Utrikesministern behandlade bland annat situationen i Ryssland, Belarus och Nagorno-Karabach och dialogen med Kina.

I november hade delegationsmedlemmarna tillfälle att delta i en diskussion med Polens ambassadör i Helsingfors, Pjotr Rychlik.

Församlingens ordförande Rik Daems (ALDE, Belgien) besökte Finland den 15–17 september 2021. Under sitt tredagarsbesök träffade Daems utöver medlemmarna i Finlands delegation också riksdagens talman Anu Vehviläinen, grundlagsutskottets vice ordförande Antti Häkkänen (saml), finansutskottets ordförande

Johannes Koskinen (sd), miljöutskottets ordförande Juha Sipilä (cent), ordföranden för Finlands delegation i Nordiska rådet Erkki Tuomioja (sd) och utrikesminister Pekka Haavisto.

Vid diskussionerna lyfte Daems fram Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, alltså Istanbulkonventionen, och i synnerhet den handbok om konventionen som utarbetats till stöd för parlamentarikerna (*The Istanbul Convention – a Powerful Tool to End Gender-based Violence*). Riksdagen beslutade i samarbete med Människorättscentret att låta översätta handboken till finska och svenska. De finsk- och svenskspråkiga versionerna publiceras i elektronisk form på riksdagens, Människorättscentrets och Europarådets webbplatser i början av 2022.

Församlingens jämställdhetsutskotts rapportör Eglantina Gjermeni (SOC, Albanien) gjorde en virtuell studieresa till Finland i januari 2021. Hennes rapport handlade om utsatta kvinnors deltagande i samhället. Under sitt virtuella besök diskuterade Gjermeni med delegationens medlem Tarja Filatov (sd) och ersättare Inka Hopsu (gröna). Dessutom träffade hon virtuellt diskrimineringsombudsmannen Kristina Stenman samt företrädare för Nytkis rf, Monika-Naiset Liitto ry, Ruseti ry och sexuella minoriteter.

Församlingens dåvarande generalsekreterare Wojciech Sawicki bad under året Finlands delegation att stödja särskilda projekt i församlingens utskott. Stöd kunde ges antingen som frivilligt bidrag eller genom att delta i ett samarbetsprojekt. Tre av de särskilda projekten genomförs av sociala utskottet och två av jämställdhetsutskottet. Eftersom riksdagen inte har möjlighet att ge ekonomiskt stöd föreslog delegationen att man skulle överväga att erbjuda experthjälp eller ordna ett gemensamt evenemang. I juni meddelade utrikesministeriet att det stöder Europarådet med ett frivilligt bidrag på 1,25 miljoner euro. Bidraget är avsett för bland annat Europadomstolens arbete, förebyggandet av våld mot kvinnor, stärkandet av romernas och sexuella minoriteters rättigheter samt för ökat deltagande av det civila samhället. Finland bidrar också till Europarådets Ukrainaprogram.

3. Församlingens verksamhet

På grund av pandemin sammanträdde församlingen och utskotten under speciella former också under 2021. Under året slopades dock de renodlade distanssammanträdena, och från och med januari ordnades alla plenum i hybridform. En del ledamöter var fysiskt vid sessionen i Strasbourg medan andra deltog via distansförbindelse. Omröstningarna krävde särskilda arrangemang men kunde genomföras på distans. Utskottsmötena hölls från och med den 1 september 2021 i hybridform eller som fysiska möten i Strasbourg eller Paris, om hälsosäkerhetssituationen tillät det.

Församlingens ordförande Rik Daems fortsatte att ordna temasessioner. Vid temasessionen i juni uppmärksammades Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen). Församlingen ville genom temadebatten visa sitt stöd för konventionen, som har ifrågasatts av vissa medlemsländer. År 2024 har det gått tio år sedan Istanbulkonventionen trädde ikraft och den har ratificerats av 34 stater.

Temasessionen i september behandlade förhållandet mellan miljö rättigheter och mänskliga rättigheter. Frågan gällde alltså om rätten till en säker, ren, hälsosam och hållbar miljö bör definieras som en mänsklig rättighet. Ordförande Daems har föreslagit att ett tilläggsprotokoll om miljö rättigheter införs i Europakonventionen och i den europeiska sociala stadgan.

3.1 Det allmänna läget inom Europarådet

Europarådets ställning och roll på det internationella organisationsfältet har redan länge diskuterats inom organisationen. Vid det utrikesministermöte som ordnades i slutet av Tysklands ordförandeskap i ministerkommittén godkändes för första gången en fyraårig strategi för organisationen. Den rapport om *församlingens vision för Europarådets strategiska mål* (dok. 15252) som antogs i april är församlingens bidrag till denna debatt. Som Europarådets rådgivande organ föreslår församlingen i resolution 2369 (2021) att Europarådet måste arbeta bland annat för att utveckla konventionssystemet, att medlemsländerna förbinder sig att verkställa Europadomstolens domar, att EU ansluter sig till Europakonventionen, att de ekonomiska och sociala rättigheterna tryggas och att alla former av diskriminering bekämpas. Enligt rekommendation 2199 (2021) ska ministerkommittén också stödja genomförandet av FN:s mål för hållbar utveckling och det civila samhällets deltagande. Dessutom konstaterar församlingen att granskningen av hur medlemsåtagandena uppfylls förblir en viktig del av organisationens verksamhet.

Det krävs resurser för att visionen ska kunna förverkligas och för att organisationen ska kunna förbereda sig inför kommande kriser. Medlemsländerna uppmanas öka sina ekonomiska bidrag till Europarådet. Församlingens ställningstagande om *Europarådets budget och prioriteringar för 2022–2025* (dok. 15282) ingår i yttrande 298 (2021). Församlingen stöder Europarådets nya fyraårsstrategi och andra reformer som syftar till att effektivisera organisationens verksamhet. Trots det digitala språnget bör tyngdpunkten i arbetet ligga på fysiska möten, eftersom de möjliggör den dialog som behövs i en organisation som bygger på samarbete. Målet bör vara en övergång från en reell nolltillväxtbudget till en reell tillväxtbudget. Tillsammans med projektet för digital modernisering ger fyraårsstrategin de verktyg som behövs för den framtida verksamheten. De ekonomiska konsekvenserna av coronapandemin kommer att ha återverkningar också för Europarådet. En budget med nolltillväxt i reala termer är i detta läge ett förnuftigt mål. Resursanvändningen effektiviseras genom organisationsförändringar. Situationen för Europarådets sekretariats pensionsfond är alarmerande och pengarna räcker inte till för framtida pensioner. Församlingen anser därför att det är motiverat att inrätta en nödfond som baserar sig på budgetöverskotten.

Församlingens omkostnader bekostas med ett tvåårigt anslag som ministerkommittén beviljar församlingen. År 2022 uppgår anslaget till cirka 16 miljoner euro. Organisationens totala budget uppgår till 258

miljoner euro. I församlingens rapport om *anslagen för verksamhetsperioden 2022–2023* (dok. 15283) konstateras det att pandemin tvingade församlingen att snabbt utveckla sin digitala kapacitet. Den programvara och utrustning som behövs för detta har ökat kostnaderna. Det har kompensrats genom de inbesparingar som följt av att annan verksamhet avbrutits. I resolution 2377 (2021) konstaterar församlingen att Europarådets nya digitala strategi är välkommen, men att tyngdpunkten i verksamheten fortfarande bör ligga på fysiska möten. Bedömningen av följderna och konsekvenserna av pandemin, renoveringen av plenisalen och utvecklingen av finansieringen till de politiska grupperna förutsätter att församlingen anvisas tillräckliga resurser också i fortsättningen.

Under året har församlingen också uppdaterat sin arbetsordning tre gånger. År 2020 kom församlingen och ministerkommittén överens om en gemensam handlingslinje i situationer där en medlemsstat allvarligt bryter mot organisationens stadga och värderingar. Församlingens positiva ställningstagande godkändes hösten 2020, men införandet av det nya systemet förutsatte ändringar i stadgarna. En rapport om *stadgeändringarna i anknäytning till införandet av det nya gemensamma förfarandet* (dok. 15093) godkändes i januari. I resolution 2360 (2021) godkänns de ändringar i församlingens arbetsordning som mekanismen förutsätter. Där bekräftas också att församlingen, ministerkommittén och generalsekreteraren alla har rätt att inleda en mekanism för gemensamt förfarande när en medlemsstat grovt bryter mot sina medlemsåtaganden.

Församlingen granskar regelbundet mekanismen, som ska skydda medlemmarna, och beaktar utvecklingen och utmaningarna i fråga om parlamentarisk immunitet i de nationella parlamenten. Som ett resultat av en rapport om *riktlinjer för immunitet för församlingens medlemmar* (dok. 15364) antog församlingen resolution 2392 (2021), enligt vilken riktlinjerna för hur långt församlingens medlemmars parlamentariska immunitet sträcker sig fogas till församlingens arbetsordning. Enligt beslutet gäller tillämpningsområdet tidigare församlingsmedlemmars yttranden eller omröstningsbeteende. Församlingen uppmanar ministerkommittén att bland annat undersöka om Europarådets tvistlösningsmekanism uppfyller kraven på en rättvis rättegång enligt Europakonventionen.

Ett annat internt beslut hänför sig till rapporten om *könsfördelningen i församlingen* (dok. 15366). Församlingen har i jämförelse med andra internationella organisationer varit progressiv när den har krävt att både kvinnor och män ska vara representerade i delegationerna. Detta krav har dock inte lett till en jämn representation i presidiet, utskotten eller delegationerna. I församlingens 47 delegationer uppnåddes paritet endast i 17 delegationer. Resolution 2394 (2021) innehåller stadgeändringar. Syftet med dem är att säkerställa att en jämn könsfördelning beaktas i delegationernas och församlingens organs sammansättningar. Församlingen understryker sitt kollektiva ansvar för att stärka jämställdheten. Detta mål omfattar även åtgärder mot sexism och sexuella trakasserier.

År 2011 kompletterades församlingens arbetsordning och antogs en allmän uppförandekod (eng. *Code of conduct*) som syftar till att bekämpa osakligt beteende. Inspirerad av den globala #metoo-kampanjen 2019 behandlade församlingen sexism och sexuella trakasserier i parlamenten. Församlingen uppmanade då utskottet för procedurfrågor att överväga en ändring av stadgarna för att rätta till saken. I resolution 2405 (2021) skärps uppförandekoden. Den kompletteras med en punkt enligt vilken ledamöterna ska undvika sexistiskt tal och inte ägna sig åt sexuella trakasserier.

4. Utmaningar för demokratin och rättsstaten

Oroväckande samhällsliga fenomen, den tekniska utvecklingen och odemokratiska politiska ledare utmanar ständigt rättsstatsprincipen och de grundläggande fri- och rättigheterna, värden som värnas av Europarådet. För att tillgodose rättigheterna i Europakonventionen och dess tilläggsprotokoll krävs vaksamhet och reflexion av beslutsfattarna, men också tillsyn och tolkning från Europadomstolens sida.

Församlingen godkände under 2021 ställningstaganden och gav rekommendationer till ministerkommittén bland annat om bekämpning av korruption, penningtvätt, extern finansiering av partier och valkampanjer, mediefrihet, bekämpning av hedersbrott samt brister i rättsväsendets oberoende i Moldavien och Polen.

Europadomstolen är en oberoende domstol, och ministerkommittén övervakar att dess beslut följs. Europadomstolens rättspraxis har en viktig roll när det gäller att främja Europarådets grundläggande värderingar. Församlingen stöder Europadomstolens verksamhet och har sedan 2000 konsekvent bevakat hur dess beslut genomförs.

I den färskaste rapporten om *verkställigheten av Europadomstolens domar* (dok. 15123) konstateras det att samma tio medlemsländer i årtal har legat i topp i statistiken över antalet mål. År 2020 gällde två tredjedelar av alla ärenden som väntar på behandling Ryssland, Turkiet, Ukraina och Rumänien. Situationen beror delvis på strukturella problem som kunde ha lösts genom att implementera Europadomstolens tidigare beslut. Av en eller annan orsak har medlemmarna inte kunnat eller velat lösa dessa problem. De flesta avgöranden som inte implementeras hänför sig till olösta konflikter, situationer efter konflikter eller andra svåra mellanstatliga situationer. Också avgörandena om politiska fångar är besvärliga. Trots det har ministerkommittén, som regelbundet övervakar genomförandet av Europadomstolens beslut, kunnat avsluta några fall. Rapporten går igenom de fall som finns på ministerkommitténs arbetslista och konstaterar att det ytterst är den politiska viljan och det politiska klimatet som avgör om dessa domar verkställs eller inte.

I resolution 2358 (2021) påminner församlingen om att alla medlemsländer har en absolut skyldighet att verkställa Europadomstolens domar. Medlemsländerna bör därför säkerställa ett fungerande samarbete med Europarådets institutioner, betala de kompensationer som Europadomstolen utdömt och snabbt åtgärda de problem som domstolen pekat på. Medlemsländerna bör undvika lagstiftning som hindrar verkställandet av Europadomstolens beslut. Dessutom behövs det nationella parlamentariska strukturer för att övervaka medlemsländernas verkställande av domarna. Ministerkommittén får beröm för att den i fallet Mammadov mot Azerbajdzjan tillämpade det förfarande för att säkerställa verkställande av domar som föreskrivs i artikel 46 i Europakonventionen. Förfarandet kunde tillämpas på alla fall som har pågått i över fem år. I rekommendation 2193 (2021) ombeds ministerkommittén regelbundet informera om beslut där betydande strukturella problem eller behov av att ändra lagstiftningen har upptäckts.

Enligt artikel 11 i Europakonventionen har var och en rätt att delta i fredliga sammankomster och rätt till föreningsfrihet. Dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den nationella eller den allmänna säkerheten. Civilsamhällesorganisationernas verksamhet baserar sig på mötes- och föreningsfriheten, som bör vara tryggad i alla medlemsländer i Europarådet.

Civilsamhällesorganisationerna spelar en viktig roll i genomförandet av demokrati, rättsstatsprincipen och mänskliga rättigheter. Församlingens rapport om *begränsningar av civilsamhällesorganisationernas verksamhet i Europarådets medlemsländer* (dok. 15205) visar att organisationernas verksamhetsmöjligheter har inskränkts i flera medlemsländer under de senaste åren. Begränsningarna kan vara avsiktliga eller oavsiktliga. De gäller till exempel lagändringar som begränsar civilsamhällesorganisationernas verksamhet, hinder för finansieringen av dem, hinder för deras möjligheter att nå beslutsfattarna samt attacker och

trakasserier mot dem, inklusive stigmatiserande språkbruk som avser att ifrågasätta organisationernas syften. Rapporten går närmare in på situationen i Ryssland, Turkiet och Ungern, och den hänvisar också till problem i Bulgarien, Rumänien och Ukraina. De nya restriktionerna för civilsamhällesorganisationer som hjälper migranter i Grekland ger likaså anledning till oro. I rapporten konstateras det att pandemin inte får utgöra en orsak för att förhindra de grundläggande fri- och rättigheterna. I resolution 2362 (2021) utpekas inte enskilda problemländer, utan församlingen uppmanar alla regeringar att inte godkänna onödiga lagar som begränsar civilsamhällesorganisationernas verksamhet. Mötesfriheten och yttrandefriheten är viktiga grundläggande rättigheter som måste skyddas. Dessutom bör ministerkommitténs rekommendation i frågan följas, Europadomstolens domar genomföras och lagar som begränsar civilsamhällesorganisationernas verksamhet ändras eller upphävas. I stället bör organisationernas rörelseutrymme utvidgas och deras verksamhetsmöjligheter stärkas. Ministerkommittén får i rekommendation 2194 (2021) en uppmaning att utan dröjsmål genomföra sina beslut i frågan, föra en regelbunden dialog med civilsamhällesorganisationerna och stärka synergier mellan Europarådets olika institutioner.

Ett oberoende rättsväsende är en central rättsstatsprincip och en grundläggande förutsättning för en fungerande demokrati. Rättsväsendets oberoende och funktion granskas i varje land som är föremål för granskning. År 2021 stod Moldavien och Polen i tur. Juridiska utskottets rapport om *domarnas oberoende i Polen och Moldavien* (dok. 15204) godkändes i plenum i januari 2021. I rapporten framhålls det att Moldaviens nya regering och den i november 2020 valda presidenten har antagit en strategi för rättsväsendets oberoende. Vid genomförandet av strategin beaktas rekommendationerna från Venedigkommissionen och Greco, Europarådets organ mot korruption.

Rapporten om domarnas oberoende kompletterar granskningen av Polen. År 2020 godkändes en mer omfattande rapport om Polen, vilket ledde till ett beslut om fortsatt granskning av landets medlemsåtaganden. Den parlamentariska församlingens mekanism för uppföljning av medlemsåtaganden togs i sin nuvarande form i bruk först 1997, och Polen har aldrig omfattats av denna granskning. I rapporten från 2020 konstaterades det att de polska lagändringarna utgör ett hot mot rättsstatsprincipen och rättsväsendets oberoende. Församlingen beslutade därför att låta Polen bli föremål för bevakning. I den årliga berättelsen granskas de ändringar i Polens lagar om rättsväsendet som gjordes 2020: lagen om nationella läroanstalter för domare och åklagare, lagen om de allmänna domstolarnas organisation, lagen om ett nationellt domarråd och de allmänna domstolarnas organisation samt lagen om högsta domstolen. Församlingen konstaterar att lagändringarna strider mot principen om maktindelning och äventyrar rättsväsendets oberoende. Reformerna ledde till en konstitutionell kris.

I resolution 2359 (2021) uppmanar församlingen myndigheterna i Polen och Moldavien att värna om rättsstaten och verka för att säkerställa rättsväsendets oberoende. Församlingen fördömer den skrämsekampanj som riktats mot domarna och rättssystemet i Polen och uttrycker sin stora oro över läget i landets högsta rättsinstanser. Polen uppmanas att inte tillämpa den domarlag som trädde i kraft 2019, eftersom den utmanar processerna för utnämning av domare. Även andra lagar som försvagar rättsstatsprincipen och rättsväsendets oberoende bör upphävas i enlighet med Venedigkommissionens rekommendation. Reformeringen av rättssystemet i Moldavien är ett långvarigt projekt som tidigare strandat på grund av bristande politisk vilja. Moldaviens nuvarande administration har dock en stark vilja till förändring. Församlingen uppmanar till att fokusera på reformer inom rättsväsendet och grundlagen. Dessutom bör Moldavien fästa uppmärksamhet vid bedömning av domare och vid kvalitetskontroll. Arkadiusz Mularczyk (EC, Polen), ordförande för den polska delegationen, lämnade en avvikande mening till rapporten.

Församlingen har i flera tidigare rapporter och sammanhang lyft fram korruptionens skadliga effekter inom alla samhällssektorer. I en färsk rapport om *bekämpning av korruption och allmänna principer för politiskt ansvar* (dok. 15403) uppmanas att alla medlemsländer är skyldiga att bekämpa och förebygga korruption,

penningtvätt och skatteflykt. Därmed har politikerna ansvar för att upprätthålla medborgarnas förtroende för myndigheterna. Alla misstankar och påståenden om missbruk eller försummelser måste utredas. Rapporten analyserar de senaste exemplen på omfattande internationella korruptionsfall och nämner Europarådets viktigaste konventioner och rekommendationer. Resolution 2406 (2021) innehåller åtgärdsförslag riktade till regeringar, parlament och politiska partier. Församlingen uppmanar Greco och arbetsgruppen för utvärdering av åtgärder mot penningtvätt (Moneyval) att ta fram exempel på god praxis i medlemsländerna i situationer där politiker eller tjänstemän misstänks bryta mot det allmänna förtroendet.

Penningtvätt är en form av korruption. Penningtvätt är ofta av internationell karaktär och bekämpningen av fenomenet kräver därför internationellt samarbete. I en rapport om ett *akut behov av att stärka finansunderrättelseenheterna, eftersom det behövs bättre verktyg för att beslagta olaglig egendom* (dok. 15192) konstateras det att utgångspunkten för det internationella samarbetet är de nationella finansunderrättelseenheternas verksamhet. Deras uppgift är att förhindra, avslöja och utreda penningtvätt och finansiering av terrorism samt vid behov föra fallen till undersökning. Finansunderrättelseenheternas uppgifter regleras nationellt, men de fungerar ofta som buffertar mellan privata aktörer och brottsbekämpande myndigheter. De analyserar företagens finansiella transaktioner och rapporterar om oklarheter och misstänkta åtgärder. Verksamheten styrs av tilläggsprotokollet till Europarådets konvention om förebyggande av terrorism (Warszawakonventionen, ETS 196). Finansunderrättelseenheternas rapportering har ökat under de senaste åren, men olagligt förvärvat egendom har beslagtogs endast i liten utsträckning. Församlingen efterlyser i resolution 2365 (2021) en stärkt ställning för finansunderrättelseenheterna. De står inför allt mer komplexa utmaningar, vilket kräver att deras oberoende stärks. Dessutom måste personalresurserna ökas, IT-verktygen uppdateras och experter utbildas. Finansunderrättelseenheterna måste ha befogenhet att tillfälligt stoppa misstänkta transaktioner och bedriva ett nära samarbete med de brottsbekämpande myndigheterna. Dessutom behövs en fungerande dialog med privata aktörer. I rekommendation 2195 (2021) uppmanas ministerkommittén att stärka Moneyval, Greco och Warszawakonventionens partskonferens och att öka samarbetet med EU.

Europarådets organ mot korruption Greco har också i uppgift att granska medlemsländernas partifinansiering. Greco har utarbetat allmänna rekommendationer för detta. I en rapport om *öppenhet och reglering i fråga om utländsk finansiering av partier och valkampanjer* (dok. 15302) varnas det för att det demokratiska beslutsfattandet är hotat i och med att utländska statliga eller statsliknande aktörers ekonomiska stöd ökar. I rapporten konstateras det att sådant stöd kan ses som försök att påverka de politiska processerna. I resolution 2390 (2021) fördömer församlingen medlemsländernas och tredjeländers försök att påverka de demokratiska beslutsprocesserna i andra länder genom att stödja vissa partier eller valkampanjer. En reglering som ingriper i problemet bör dock inte påverka den interna dialogen i landet eller hindra civilsamhällesorganisationernas verksamhet. Det måste säkerställas att ländernas regler är förenliga med människorättsåtagandena. Resolutionen räknar upp möjliga kryphål i lagstiftningen som kan utnyttjas för att kringgå lagarna. Dessa bör täppas till genom att lagarnas innehåll och tillämplighet utvidgas. I rekommendation 2208 (2021) uppmanas ministerkommittén att ta sig an detta problem, samtidigt som Greco kunde överväga att sätta sig in i ämnet under nästa utvärderingsomgång.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen, ETS 210) har som mål att förebygga och eliminera våld mot kvinnor, skydda våldsoffer och ställa våldsförövare till svars. Konventionen tillämpas på alla former av våld, inklusive våld i hemmet. Hedersrelaterat våld är en form av könsrelaterat våld som syftar till att skydda eller återställa familjens, släktens eller någon annan gemenskaps heder och rykte. Istanbulkonventionen uppmanar parterna att intensifiera kampen mot hedersrelaterat våld. I en rapport om *effektivare bekämpning av hedersbrott* (dok. 15347) analyserar församlingen de olika formerna av hedersbrott. Rapporten redogör också för Grevio-arbetsgruppens och FN:s åtgärder och ger exempel på situationen i medlemsländerna. Resolution 2395

(2021) innehåller förslag till effektivare bekämpning. De hänför sig bland annat till utvecklingen av lagstiftningen och användningen av begreppet "heder". Särskild uppmärksamhet bör ägnas bekämpningen av våld mot LHBTQI-personer. Man måste satsa på att skydda och hjälpa offren bland annat genom att erbjuda telefonrådgivning, se till att det finns tillräckligt med skyddshem och öka utbildnings- och upplysningsarbetet. Det förebyggande arbetet bör stärkas genom informationskampanjer och ökad upplysning om jämställdhet. Parlamenten uppmanas att regelbundet ordna debatter om genomförandet av Istanbulkonventionen.

I slutet av 2021 hade Europarådet 225 konventioner. Utöver Europakonventionen bevakar församlingen iakttagandet av flera andra centrala människorättskonventioner. Rapporten om *skydd av nationella minoriteter i Europa* (dok. 15231) har ett nära samband med uppföljningen av ramkonventionen om skydd för minoriteter. Minoriteternas rättigheter har försämrats i det rådande klimatet och till följd av pandemin. I olika länder förekommer olika praxis i fråga om nationella minoriteter, även om ramkonventionen, som varit i kraft i över 20 år, lägger fast ramarna för minoriteternas rättigheter. Ett av de största problemen med konventionen är avsaknaden av tydliga skyldigheter. I och med att nationalismen stärkts har minoriteternas utrymme krympt och minoritetsgrupperna ses allt oftare som säkerhetsrisker. Minoritetsspråkets ställning, mediernas förändrade roll och begränsningarna av det civila samhället utgör också ett hot mot minoriteternas rättigheter. Församlingen anser i resolution 2368 (2021) att ramkonventionen för skydd av minoriteter är en förutsättning för att säkerställa stabilitet, demokratisk kontinuitet och fred i Europa. Församlingen uppmanar därför konventionsparterna att se till att konventionen tillämpas effektivt och införlivas i den nationella lagstiftningen. Parterna uppmanas också att undanröja eventuella förbehåll mot konventionen. Samtidigt bör likabehandling och mångfald i samhället främjas, dialogen stärkas och hatretorik bekämpas. Medlemsländerna uppmanas att ratificera människorättskonventionens tilläggsprotokoll 12 om minoriteters rättigheter. Dessutom uppmanar församlingen i rekommendation 2198 (2021) ministerkommittén att överväga olika sätt att stärka verksamhetsmöjligheterna för det övervakningsorgan ramkonventionen förutsätter.

Europarådets omfattande fördragsserie har kompletterats genom ett tilläggsprotokoll till Europarådets konvention om it-relaterad brottslighet (ETS 185). I november 2021 firades 20-årsjubileet av godkännandet av konventionen. Den har hittills ratificerats av 66 stater (inkl. Finland 2007). Enligt etablerad praxis begärdes utlåtande av församlingen om utkastet till ett andra tilläggsprotokoll till konventionen. Syftet med tilläggsprotokollet är att erbjuda effektivare verktyg för att utreda cyberbrottslighet och stärka offrens rättskydd. Utkastet till tilläggsprotokoll fokuserar på rättsstatsprincipen och de mänskliga rättigheterna i parternas straffrättsliga system. I en rapport (dok. 15316) analyseras utkastets innehåll samt de anmärkningar och ändringsförslag som framförts. I församlingens yttrande 299 (2021) föreslås preciseringar bland annat i fråga om integritetsskyddet. Dessutom måste gärningsmännen mer effektivt ställas till svars för sina gärningar. Med tanke på skillnaderna mellan rättssystemen i de olika länderna kan konventionen och dess protokoll endast fastställa miniminormer för det skydd som alla stater måste genomföra. Det allmänna målet är att effektivisera det internationella samarbetet i bekämpningen av cyberbrottslighet. EU:s byrå för grundläggande rättigheter har gjort en positiv bedömning av utkastet.

5. Tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna

I inledningen till Europakonventionen står det att den bästa garantin för att de grundläggande friheterna bevaras är dels en fungerande politisk demokrati, dels en bred förståelse för och respekt för de mänskliga rättigheter som de åberopar. De mänskliga rättigheterna ska alltså förstås som varje individs rätt att bli behandlad på ett visst sätt av staten, men också som vars och ens skyldighet att respektera en annan individs mänskliga rättigheter. Detta förhållande mellan rättigheter och skyldigheter samt de mänskliga rättigheternas i viss mening kollektiva natur har delvis glömts bort i dagens individcentrerade samhällsdebatt.

De mänskliga rättigheterna har varit i motvind under de senaste åren. Pandemiläget har synliggjort att medborgarnas kunskaper om de mänskliga rättigheterna delvis är bristfälliga. Detta har ökat motsättningarna, den djupa polariseringen mellan medborgarna och sökandet efter och framförandet av alternativa sanningar. Rädsla stärker viljan att hålla fast vid det gamla och bekanta, vilket gör det svårare att ta tag i nya utmaningar och ökar inåtvändheten. De mänskliga rättigheterna är desamma för alla. Genom att försvaga andras mänskliga rättigheter försvagar man också de egna rättigheterna.

5.1 Coronapandemins konsekvenser för de mänskliga rättigheterna

Coronapandemins konsekvenser för de mänskliga rättigheterna stod högt upp på församlingens agenda också under berättelseåret, eftersom pandemins olika konsekvenser på kort och lång sikt accentuerades när pandemin drog ut på tiden. Debatten om coronavaccin och covidintyg och därtill relaterade frågor om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ökade under året. Särskilt motsättningarna på detta område stärktes. Samtidigt blev pandemins konsekvenser för barn, ekonomi, utbildning och kultur allt synligare. Europarådet och församlingen har under hela året betonat att lagfästa, människorättsbaserade och tidsbundna åtgärder är berättigade för att bekämpa pandemin.

Vid den aktuella debatten om covid-19 i ständiga utskottet i mars konstaterades det att de resolutioner om coronapandemin som församlingen antog 2020 fortfarande gäller och är relevanta. I synnerhet parlamentens övervakande roll har kommit i fokus i situationer där man måste ingripa i människors grundläggande fri- och rättigheter. Samtidigt uttrycktes det oro över att många länder har gått till överdrift under pandemin, till exempel genom begränsningar av yttrandefriheten. Dessutom påmindes det om att alla begränsningar måste gälla endast för viss tid. I fråga om utmaningarna till följd av pandemin nämndes särskilt det ökade våldet i hemmet och den ökande ojämlikheten. Också vaccinationerna väckte debatt. Det konstaterades att globala problem kräver globala lösningar. Vi har inte råd med vaccin-nationalism.

Dessa teman behandlas också i den rapport om *covid-19-vacciner och etiska, rättsliga och praktiska överväganden* (dok. 15212), som godkändes vid januarisessionen. Enligt den är det i ett utmanande pandemiskt läge positivt att medlemsländerna har fått incitament för att utveckla sina hälso- och sjukvårdssystem. Det är också utmärkt att man snabbt har lyckats utveckla säkra, högklassiga och effektiva covidvacciner. Distributionen av vacciner måste dock ske rättvist, effektivt och flexibelt. Därigenom säkerställs att pandemin kan stoppas globalt. Lagring och hamstring av vacciner kan leda till att olika mutationer sprids och att vaccinet inte längre fungerar. Information om vacciner ska ges öppet, ärligt och i realtid för att förhindra att ett vaccinnestånd som baserar sig på falska föreställningar ökar. I resolution 2361 (2021) konstateras det att coronavaccinet bör behandlas som en offentlig nyttinghet. Alla i världen måste ha möjlighet att få vaccin. Vaccinutvecklarna har agerat snabbt och effektivt. Medlemsländerna och EU är skyldiga att övervaka att vaccinutvecklingen uppfyller kraven på kvalitet, säkerhet och effektivitet. Kontrollen av vacciner måste vara helt oberoende och fri från politiska påtryckningar. Virusets utbredning kan bara besegras globalt om vacciner samtidigt distribueras på bred front över hela världen. En positiv attityd till vacciner stöds genom upplysningskampanjer, tydlig information och öppenhet. När det gäller vaccination av barn måste alla ovan nämnda villkor iaktas och barnets bästa säkerställas.

Coronaviruset, som sprider sig lätt och försåtligt, har lett till omfattande begränsningar i rörelsefriheten och privatlivet. Att bekämpa pandemin och samtidigt öppna samhällena kräver att myndigheterna ser till att de mänskliga rättigheterna tillgodoses. I en rapport om *covidintyg och skyddet av de grundläggande fri- och rättigheterna samt de rättsliga följderna* (dok. 15309) konstateras det att den senaste utmaningen gäller covidintyg. Intygen behövs för att visa att man har vaccinerats, insjuknat i coronaviruset eller fått negativt resultat vid coronatest. Intygen är likväl problematiska med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna, och det finns inga enkla lösningar på problemen. Medlemsstaterna beslutar själva om intygen. De måste dock ligga i linje med åtagandena om mänskliga rättigheter. Därför måste intygen och användningen av dem bygga på en tydlig, obruten och exakt rättslig grund. Man måste vara beredd på eventuellt missbruk och oavsiktliga konsekvenser, och tillräckliga rättsliga och institutionella skyddsåtgärder måste utvecklas mot dem. Enligt resolution 2383 (2021) kan system för covidintyg som befriar från restriktioner införas endast om det konstateras att de minskar risken för spridning av viruset. Vaccinering och intyg ska vara tillgängliga för alla på lika villkor och intyg måste kunna lämnas både elektroniskt och på papper. Systemen för covidintyg ska grunda sig på lag. Förfalskning av intyg måste förebyggas. Det måste också säkerställas att intygssystemet utvecklas när det inte längre är ändamålsenligt.

Nedstängningen av samhället till följd av coronapandemin har också påverkat ländernas ekonomiska verksamhet. Dessutom har den synliggjort strukturella problem i samhällena. Många länder har också infört katastrofstöd till företag och missgynnade men samtidigt varit tvungna att ta upp mer lån. Enligt en rapport om *den socioekonomiska krisen till följd av coronapandemin* (dok. 15310) är en snabb återhämtning möjlig, men statsstöden måste riktas jämnt och under former som bidrar till att sanera ekonomin. Medlemsstaterna uppmanas att följa bestämmelserna i europeiska sociala stadgan för att uppnå en mer hållbar återhämtning. I resolution 2384 (2021) påpekas det att den socioekonomiska kris som pandemin orsakar gör det möjligt för staterna att utveckla sina ekonomiska modeller i en ny riktning. Dessutom har pandemin visat på behovet av global solidaritet, särskilt inom vaccinpolitiken. Företagsstöden kan förenas med villkor som stöder jämställdhet och sociala rättigheter. Samtidigt skulle offentliga investeringsprogram kunna användas för att stärka de samhälleliga stödfunktionerna, och de offentliga finanserna kunde stabiliseras genom olika åtgärder som ökar öppenheten och effektiviteten. Enligt rekommendation 2205 (2021) vore det välkommet att ministerkommittén överväger möjligheten att införa nya rättigheter i den sociala stadgan och uppmanar alla medlemsländer att ratificera Turinprotokollet.

Barn hör inte till riskgrupperna för coronaviruset, men de har lidit mycket av konsekvenserna av coronapandemin, påpekas det i en rapport om *coronapandemins konsekvenser för tillgodoseendet av barnens rättigheter* (dok. 15311). Barnens psykiska hälsa har påverkats av att skolor och daghem har stängts och hobbyverksamheter ställts in, liksom även av begränsningarna i sociala kontakter och rörelsefrihet, det ökade våldet i hemmen, de ekonomiska svårigheterna och den allmänna rädslan och osäkerheten. Utan tillräckliga åtgärder kan dessa problem ge verkningar långt in i framtiden. För att trygga barnens rättigheter måste föräldrarna och vårdarna erbjudas socialt och ekonomiskt stöd. Samtidigt måste man säkerställa likabehandling och ingripa mot strukturell ojämlikhet i samhället. Även barn måste ges möjlighet att påverka beslut som rör dem och samhället. I resolution 2384 (2021) uppmanas medlemsländerna att utan dröjsmål ingripa mot de försämringar av barnens rättigheter som orsakats av pandemin. Det förutsätter att man höjer minimilönenivån, säkrar tillräckliga resurser för social-, hälsovårds- och utbildningstjänster och vidtar särskilda åtgärder för utsatta barn och familjer. Också i nödsituationer och under undantagstillstånd och vid planeringen av återhämtningsfasen måste det göras en bedömning av konsekvenserna för barnen. Samtidigt måste också barnens välfärd stödjas globalt till exempel genom utvecklingsamarbete. I rekommendation 2206 (2021) uppmanas ministerkommittén överväga möjliga uppföljningsåtgärder och utveckla de sociala stadgarna så att barnets rättigheter beaktas bättre.

Coronaviruset och dess kroniska följdverkningar är en bra orsak att börja utveckla nya verksamhetsformer för vården av kroniskt sjuka. Med kroniska och utdragna sjukdomar avses icke smittsamma sjukdomar vars behandling är långvarig och dyr. Sådana sjukdomar är till exempel diabetes, Crohns sjukdom, endometrios, borrelios, följsjukdomar efter cancer och psykiska sjukdomar. Eftersom dessa sjukdomar i betydande grad kan begränsa välfärden för dem som lider av dem, omfattas de enligt en rapport om *diskriminering av personer med kronisk och långvarig sjukdom* (dok. 15208) av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. En tredjedel av européerna lider av utdragna sjukdomar. Medlemsländerna är indelade i de som behandlar kroniska sjukdomar ur hälsosynpunkt och de som behandlar dem i ett socialt perspektiv. Hälso- och sjukvårdssystemet bör erbjuda patienten flexibla lösningar och beakta även andra än rent medicinska behov. I resolution 2373 (2021) uppmanas alla europeiska länder att ansluta sig till FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Behandlingen av kroniska sjukdomar förutsätter en holistisk utgångspunkt som inbegriper regelbunden uppföljning och multiprofessionellt stöd. Medlemsländerna bör undanröja alla hinder som fördröjer diagnostik, behandling, förebyggande och psykologiskt stöd. Alla bör garanteras tillgång till hälso- och sjukvård. Forskningen om kroniska sjukdomars långsiktiga effekter bör intensifieras, särskilt nu när coronaviruset har visat sig orsaka en del långvariga symptom. Parlamenten bör säkerställa att lagstiftningen är förenlig med funktionsrättskonventionen och att tillräckliga resurser anvisas för vården.

I en rapport om *covid-19-pandemins inverkan på utbildning och kultur* (dok. 15397) konstateras det att utbildningens och kulturens roll i upprätthållandet och utvecklandet av ett demokratiskt samhälle är obestridlig. Pandemibegränsningarna inom dessa områden har därför haft en stor inverkan på människors individuella och kollektiva välbefinnande. Sedan dess har begränsningarna inom utbildningen lindrats, men i och med begränsningarna i kulturlivet och den brist på pengar som detta medfört har man varit tvungen att gallra ut en del service. I resolution 2411 (2021) uppmanas medlemsländerna att överväga krisåtgärdernas långsiktiga konsekvenser och inkludera utbildning och kultur i återhämtningsplanerna. Sådana satsningar kan också ha en positiv inverkan på innovationspolitiken och ekonomin. Allas rätt till kultur måste garanteras genom att man säkerställer finansiering och resurser för kulturen, stöder artisternas möjligheter att utvecklas och förbättrar arbetsförhållandena inom kultursektorn. Utbildningen måste ägnas särskild uppmärksamhet. Medlemsländerna måste satsa på dess kvalitet, jämlikhet och icke-diskriminering. EU får beröm för att kultur och utbildning har lyfts fram som prioriteringar när stöd delas ut via EU:s facilitet för återhämtning och resiliens. I rekommendation 2217 (2021) uppmanar församlingen ministerkommittén att överväga ett rättsligt instrument för icke-diskriminerande utbildning där distans- och hybridstudier beaktas. Dessutom bör projekten för utveckling av utbildningen slutföras och möjligheterna till samarbete och studieutbyte mellan kultur och utbildning övervägas.

5.2 Yttrandefriheten

Yttrandefrihetens gränser har prövats i alla tider. I och med digitaliseringen har utmaningarna i anknnytning till yttrandefriheten blivit synligare än tidigare. Samtidigt har människorättsaktörer och domstolar runtom i Europa försökt fastställa gränserna för yttrandefriheten. Församlingen har betonat att yttrandefriheten också omfattar rätten att uttrycka politisk åsikt, förutsatt att detta inte kränker de mänskliga rättigheterna eller uppmuntrar till våld. Inskränkningarna av yttrandefriheten har ökat under coronapandemin. Desinformation om coronaviruset, vacciner och vaccintyg har fått fotfäste, vilket har lett till många utmaningar i samhället.

Under året förde församlingen en aktualitetsdebatt om big tech-företagens inverkan på yttrandefriheten. I samband med detta erinrades det om att artikel 10 om yttrandefrihet i Europakonventionen skiljer demokratier från diktaturer. Det är inte tillåtet att uppmuntra till våld, men man måste ändå kunna säga sådant som är obehagligt. Big tech-företag som Facebook, Google och Amazon spelar en allt viktigare roll i vårt samhälle, men de handlar utan det ansvar som stater har. Dessa företags årliga inkomster kan vara

högre än en hel stats bruttonationalprodukt. I diskussionen betonades det att företagen har till uppgift att göra vinst och att dessa stora företag redan länge har beskyllts för spridning av desinformation och falska nyheter. Många talare ansåg dock att det var överdrivet att den tidigare amerikanske presidenten Donald Trumps Twitterkonto drogs in på grund av stormningen av Kapitolium. Enligt dem visar detta att de stora mediebolagen försöker påverka demokratin på ett oroväckande sätt. Problemet ansågs vara mångfacetterat, och det efterlystes ytterligare diskussion om yttrandefrihetens gränser och de sociala mediernas roll i samhället.

Till yttrandefriheten hör att alla har lika rätt att uttrycka sin åsikt och lägga fram förslag till ändring av lagstiftningen och grundlagen. Det är en viktig del av parlamentarismen. Demokrati förutsätter att politikererna har bred yttrandefrihet. I vissa länder, såsom Turkiet och Spanien, har dock politiker allt oftare åtalats för sina uttalanden. I en rapport om *hurvida politiker bör åtalas för yttranden som gjorts inom ramen för deras mandat* (dok. 15307) granskas Europarådets bestämmelser om yttrandefrihet, Europadomstolens rättspraxis och Venedigkommissionens utlåtanden. I rapporten beskrivs exempel på fall i Turkiet och Spanien där politiker åtalats. I Turkiet gäller åtalen 14 medlemmar av nationalförsamlingen. I Spanien väcktes åtal för medverkan i ordnandet av folkomröstningen om Kataloniens självständighet 2017. Rapporten åtföljs av avvikande meningar från vissa turkiska och spanska ledamöter. I resolution 2381 (2021) uppmanas medlemsländerna att se över sina straffrättsliga bestämmelser om yttrandefrihet och tillämpningen av dem så att de inte utdömer oproportionerliga straff. Turkiet uppmanas omedelbart frige oppositionsledaren Selahattin Demirtaş, vidta åtgärder för att stärka rättsväsendets oberoende, stärka det parlamentariska åtalsskyddet för parlamentsledamöter, upphöra med förföljelsen av kurder och utreda fallen med politiska fångar på nytt. Spanien måste å sin sida se över bestämmelserna om uppror och folkuppvigling, överväga att benåda katalanska politiker som deltog i ordnandet av folkomröstningen om Kataloniens självständighet och avstå från att väcka åtal mot katalaner som stödde folkomröstningen. Landets myndigheter bör inleda en dialog med olika politiska aktörer i Katalonien.

En tydlig och öppen kommunikation till medborgarna är en grundläggande förutsättning för demokratin. I en rapport om *mediefrihet, folkets förtroende och folkets rätt till information* (dok. 15308) analyseras medborgarnas tillgång till information ur perspektivet "rätt till information", det vill säga med tanke på säkerställandet av tillgången till information, försvarandet av yttrandefriheten och deltagandet i offentliga beslutsprocesser. Digitaliseringen har visat att dessa rättigheter inte alltid tillgodoses. Det har dessutom uppstått nya utmaningar. Det förutsätter åtgärder på statsnivå. Europarådet har utarbetat flera standarder i frågan, av vilka den viktigaste är Tromsökonventionen om tillgång till information, som trädde i kraft 2020. För att informationen ska vara öppen krävs det att den publiceras proaktivt eller att det finns lämpliga processer för att få tillgång till den. Det förutsätter öppenhet i beredningen och beslutsfattandet. I rapporten betonas öppenhet också i frågor som gäller bland annat algoritmer, lobbyverksamhet, medieäggande, vetenskap och öppen företagsverksamhet. Parlamentarikerna bör vara föregångare när det gäller öppen debatt.

I resolution 2382 (2021) uppmanas medlemsländerna erkänna att rätten till information är en medborgarpolitisk rätt att aktivt få information om alla frågor som gäller beslutsfattandet. Detta stöder demokratiskt deltagande och säkerställer att de offentliga aktörernas ansvarsskyldighet fullgörs. Dessutom bör relevanta internationella konventioner ratificeras och lagarna om tillgång till information utvidgas till att gälla också privata aktörer som sköter offentliga uppgifter. Parlamentarikerna har utvidgat rätt till information, så det är särskilt viktigt att bedöma den information som finns tillgänglig och att offentliggöra frågor som har mer omfattande samhällseliga konsekvenser. I rekommendation 2204 (2021) uppmanas ministerkommitténs människorättskommitté utreda hur rätten att få information tillgodoses i medlemsländerna och utarbeta en rapport om fungerande tillsynsmodeller. Det bör också utarbetas nya icke-bindande anvisningar och verktyg i frågan.

5.3 Bekämpning av rasism och diskriminering

Diskriminering och rasism utgör strukturella samhällsproblem som har förvärrats och accentuerats under coronapandemin. Coronavirusets ursprung har mångfaldigat upplevelserna av rasism bland personer av asiatiskt ursprung. Etnisk profilering är också en form av rasism som fortsatt bör bekämpas i alla länder. Under året behandlade församlingen också rapporter om afrofobi, diskriminering av romer och krimtaternas ställning.

Etnisk profilering innebär att människor stoppas, misstänks, kontrolleras eller anklagas därför att de har en viss hudfärg, kommer från ett visst land eller har en viss etnisk eller kulturell tillhörighet. I en rapport om *etnisk profilering i Europa som ett oroväckande fenomen* (dok. 15199) konstateras det att etnisk profilering är en realitet för många grupper av människor. Terrorhotet har gjort polisens och gränskontrollörernas arbete mycket tungt, men trots det måste myndighetsverksamheten vara konsekvent och öppen när gränskontroller och identitetskontroller utförs. I värsta fall kan etnisk profilering minska polisarbetets effektivitet genom att man fokuserar på kriterier som inte är väsentliga för att utreda brott. I resolution 2364 (2021) uppmanar församlingen alla medlemsländer att klart fördöma och förbjuda etnisk profilering genom lagstiftning. Länderna bör stärka sina åtgärder mot rasism och stödja informationskampanjer om ämnet. Polismyndigheterna behöver procedurreglerna för att stävja rasistiskt beteende, men också tillräckliga resurser för att utveckla verksamheten. Utbildningen och den interna kontrollen måste utvecklas. Parlamenten skulle kunna diskutera denna fråga och övervaka att rekommendationerna från Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans, ECRI, följs.

Afrofobi är en form av rasism mot personer av afrikanskt ursprung. I en rapport om *kampen mot afrofobi i Europa* (dok. 15306) påpekas det att kolonialismens och slaveriets förtryckande strukturer är starka bakomliggande orsaker till afrofofin. Händelserna i Förenta staterna har visat att hudfärgen har varit orsaken till vissa polisens överdimensionerade handlande som ibland haft dödlig utgång. Liknande problem förekommer också i Europa. I och med Black Lives Matter-rörelsen har frågan fått stor uppmärksamhet och det civila samhället är starkt engagerat. Rapporten välkomnar EU:s program mot rasism 2020–2025. I resolution 2389 (2021) uppmanar församlingen medlemsländerna att betrakta afrofobi som en form av rasism, erkänna de negativa effekterna av kolonialism och slaveri samt utarbeta nationella handlingsprogram för att bekämpa denna typ av rasism. Skolorna måste undervisa om kolonialismen, och stereotypierna i skolböckerna måste avlägsnas. Parlamenten kan fungera som exempel bland annat genom att uppdatera sina uppförandekoder och stödja kampanjer mot rasism.

Romerna hör till de mest diskriminerade befolkningsgrupperna i Europa. Församlingen har i flera årtionden lyft fram romernas rättigheter. I den senaste rapporten om diskriminering av romer på bostadsmarknaden (dok. 15393) konstateras det att det hat och den diskriminering som romer utsatts för i århundraden har lett till deras nuvarande svårigheter på bostadsmarknaden. De är ofta bosatta avskilt från den övriga befolkningen och boendeförhållandena når inte ens upp till basnivån. De utsätts för hot om vräkning, förstörelse av hemmet och våld. Att problemen inte åtgärdas beror i hög grad på beslutsfattarnas attityder, likgiltighet och motsträvighet. I resolution 2413 (2021) uppmanar församlingen medlemsländernas myndigheter att tillsammans med lokala myndigheter och romer kartlägga boendebehoven och ingripa i problematiska situationer. I lagstiftningen bör man också godkänna former för rörligt boende och möjliggöra tillgång till permanenta hem. Samtidigt måste en tillräcklig nivå på boendeförhållandena säkerställas. Vräkningen av romer måste upphöra och man bör satsa på bemötandet av romer och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna. Ministerkommittén får uppskattning för sitt arbete för romerna, särskilt i anslutning till strategin för romerna 2020–2025. Samarbetet mellan Europarådet och EU i romska frågor fungerar också bra. Medlemsländerna uppmanas att utnyttja mandatet för Europarådets utvecklingsbank i fråga om social kohesion, till exempel genom att främja bostadslån till utsatta grupper.

De krimtatarer som utvisades under Stalins tid började återvända till Krim först 1989. Ukraina erkände dem som ursprungsfolk 2014. Enligt en rapport om *situationen för krimtatarerna* (dok. 15305) utgjorde tatarerna cirka 13,4 procent av befolkningen vid tiden för ockupationen av Krim. Efter ockupationen har situationen för krimtatarerna försämrats och de har rapporterat om trakasserier, hot, förföljelse, tortyr och våld. I resolution 2387 (2021) påminns det om att ockupationsmakten, det vill säga Ryssland, är ansvarig för kränkningar av de mänskliga rättigheterna på sitt territorium. Ryssland bör följa FN:s generalförsamlings resolutioner om Ukrainas territoriella integritet och mänskliga rättigheter samt Internationella brottmålsdomstolens och Europadomstolens beslut. Ryssland måste upphöra med att tillämpa landets lagar på Krim och i stället tillämpa Ukrainas lagar, frige alla (politiska) fångar som fängslats olagligt och avskaffa den obligatoriska värnplikten och förflyttningen av fångar från regionen. Alla kränkningar av de mänskliga rättigheterna bör utredas grundligt. Dessutom bör man se till att förhållandena i fängelserna är mänskliga och att jurister och människorättsförsvarare som hjälper krimtatarerna får tillträde till området. Även internationella och nationella övervakningsorgan bör garanteras obegränsat tillträde till Krim. Granskningsutskottet uppmanas att vid granskningen av Ryssland kontrollera att rekommendationerna i resolutionen följs.

5.4 Jämlika och jämställda möjligheter

Jämlikhet och jämställdhet är hörnstenar i ett demokratiskt och människorättsbaserat samhälle. Medlemsländerna ska erbjuda sina medborgare lika möjligheter. Det förutsätter att allas röster får höras. Goda möjligheter att delta främjar en beslutsprocess som beaktar alla samhällsmedlemmar oberoende av bakgrund och ställning. Församlingen granskade under året kvinnornas, barnens och de ungas ställning.

I en rapport av ledamot Inka Hopsu om *att stärka de ungas roll i att förebygga och lösa konflikter* (dok. 15294) hänvisas det till FN:s säkerhetsråds resolution 2250 (2015) om *ungdomar, fred och säkerhet*, som för fram ett nytt sätt att engagera de unga i fredsbyggande. Det förutsätter att de unga i större utsträckning engageras i beslutsfattandet, eftersom dagens beslut har konsekvenser långt in i framtiden. Finland är det enda landet i Europa som har utarbetat en handlingsplan för genomförande av resolution 2250. För ungdomar betyder fred mer än bara det att en konflikt upphör. Undersökningar visar att det är viktigt för ungdomar att leva i öppna, demokratiska och jämlika samhällen med genuina möjligheter att påverka. I resolution 2378 (2021) uppmanar församlingen medlemsländerna att genomföra FN:s resolution 2250 (2015) och satsa på att engagera de unga i det nationella och lokala beslutsfattandet. De unga bör ses som oersättliga partners i fredsprocesser, både när det gäller att förebygga konflikter och när det gäller mer omfattande utmaningar. Ungdomsorganisationerna bör få tillräckligt med resurser, och läroplanerna bör omfatta medling, fredsbyggande och människorättsfostran. Dessutom bör man satsa på historieundervisning. De unga bör ges fungerande kanaler för påverkan och tillträde till förhandlingsborden. Medlemsländerna bör tillsammans med de unga satsa på att bygga samhällen där en genuin dialog är möjlig och där allas röst hörs. De nationella parlamenten skulle kunna undanröja hinder för de ungas inflytande till exempel genom att sänka åldersgränsen för att rösta i val, vid behov införa kvoter eller i listval lyfta fram de unga. Församlingen kan bidra till att de unga blir hörda genom att undersöka om den kan inrätta ett nytt partnerskap om status som ungdomspartner.

Kvinnornas andel i beslutsfattandet har ökat under de senaste åren, men det behövs ytterligare åtgärder i medlemsländerna för att undanröja hindren för deras deltagande. I samband med beredningen av en rapport om *att främja deltagandet av kvinnor som hör till underrepresenterade grupper i det politiska och offentliga beslutsfattandet* (dok. 15301) bekantade sig rapportören också med situationen i Finland. Finlands unga statsminister och regeringen med kvinnlig majoritet nämns i rapporten som viktiga exempel på ungas och kvinnors kompetens och förtroende. Samhället och demokratin drar nytta av att ett brett spektrum av företrädare med olika bakgrund deltar i beslutsfattandet. I resolution 2386 (2021) betonas behovet av åtgärder på flera nivåer för att kvinnor från minoritetsgrupper bättre ska kunna delta i beslutsfattandet. Samhället och partierna måste ge utrymme för kvinnornas aktivism. Också männen har en viktig roll när

det gäller att främja kvinnors rättigheter och möjligheter. Medlemsländerna uppmanas därför att ratificera Istanbulkonventionen, ingripa i strukturer som ökar ojämlikheten, ingripa mot sexism och satsa på utbildning. Kvinnors möjligheter i politiken kan ökas genom stöd till olika nätverk för kvinnor och ungdomar. Partierna måste aktivt överväga olika sätt att stärka kvinnornas ställning. Till exempel bör kvoter övervägas.

Europeiska sociala stadgan och FN:s konvention om barnets rättigheter förpliktar staterna att säkerställa ett tillräckligt skydd för barnets utveckling. I en rapport om *barnets bästa och åtgärder för att kombinera arbete och privatliv* (dok. 15405) påpekas det att de första levnadsåren kan vara avgörande för barnets framtida utveckling. Därför är det viktigt att båda föräldrarna ges tillräckliga möjligheter att flexa mellan arbete och familjeliv. I resolution 2410 (2021) anses barnets bästa vara ett av Europarådets viktigaste mål. Detta bör beaktas såväl i arbetslivspolitikerna som familje-, social- och hälsopolitiken. I rekommendation 2216 (2021) välkomnas den strategi för barnets rättigheter 2022–2027 som ministerkommittén har under beredning. Enligt rekommendationen är det viktigt att också den tidiga barndomen beaktas i strategin. Ministerkommittén bör främja förhandlingarna med EU om dess anslutning till den europeiska sociala stadgan.

Undersökningar visar att pornografi påverkar människors syn på sexualitet och deras uppfattningar om könsroller. Detta konstateras i en rapport om *könsrelaterade aspekter och människorättskonsekvenser i samband med pornografi* (dok. 15406). Kampen mot sexism och könsstereotyper har stått på både församlingens och ministerkommitténs agenda. Därför uppmanas medlemsländerna i resolution 2412 (2021) att uttryckligen satsa på sexuell fostran, som bör vara den primära informationskällan för unga människor när det gäller sex och sexualitet. Eftersom det är lätt att sprida pornografiskt material ska medlemsländerna säkerställa att de personer som avbildas i eller annars medverkar i materialet deltar av egen vilja. Hämndporr måste bekämpas. Dessutom måste man överväga om våldsbejakande pornografi bör kriminaliseras som förhålligande av våld.

Socioekonomisk ojämlikhet har starkt intersektionella drag. Till exempel har etnisk bakgrund, kön och föräldrarnas förmögenhet på många sätt samband med den ekonomiska situationen, hälsotillståndet, boendet och utbildningen. I en rapport om *socioekonomisk ojämlikhet i Europa och behovet att stärka de sociala rättigheterna* (dok. 15365) konstateras det att de politiska beslutsfattarna bättre än för närvarande bör beakta dessa bakgrundsfaktorer i sina beslut för att ge alla samma möjligheter i samhället. I resolution 2393 (2021) konstateras att Europarådets verktyg, särskilt den sociala stadgan, bör utnyttjas och verkställas bättre än för närvarande. Alla medlemsländer har inte ratificerat den reviderade sociala stadgan (1996) och en del länder har inte heller ratificerat 1961 års konvention.

Församlingen fungerar som OECD:s parlamentariska forum och diskuterar organisationens verksamhet i utvidgad sammansättning vartannat år. De senaste årens rapporter har varit tematiska. I den senaste rapporten om *bekämpning av ojämlikhet i statsfinanserna och OECD:s åtgärder i fråga om beskattningen av den digitala ekonomin* (dok. 15251) konstateras det att regeringens förmåga att ta ut skatter för finansiering av offentliga tjänster är en fundamental del av demokratin. Alla former av skatteflykt utgör ett allvarligt hot mot demokratin. Digitaliseringen och globaliseringen ger dock stora företag möjlighet att bedriva aggressiv skatteplanering, och cirka 40 procent av de multinationella intäkterna styrs till skatteparadis. I ett läge där största delen av de stora företagens intäkter kommer från virtuella och icke-statliga plattformar behövs ett nytt skattetänkande. I resolution 2370 (2021) tackas OECD för sitt arbete för att stärka en rättvis beskattning och för satsningen på att främja globala standarder enligt vilka skatter tas ut inom näthandeln och plattformsekonomin. Reformen av skattesystemet kräver ett globalt samförstånd. För att globala företagsvinster ska kunna beskattas rättvist bör OECD:s medlemsländer främja BEPS-arbetet. BEPS strävar efter att förhindra urholkning av de nationella skattebaserna och internationell förflyttning av företagsvinster. Dessutom bör man underlätta införandet av ett multilateralt instrument för skatteavtal och stärka

staternas skattebaser. Regler om öppenhet och informationsutbyte samt obligatoriska regler för offentliggörande kan tillämpas för att hantera oredliga penningöverföringar, strukturer och system.

5.5 Miljön, klimatförändringen och de mänskliga rättigheterna

Under församlingens ordförande Rik Daems mandatperiod har miljö och mänskliga rättigheter varit en central tematisk prioritering. Ämnet behandlades ingående vid plenarsessionen i september, då sammanlagt sex resolutioner och fyra rekommendationer i ämnet antogs. Rätten till en hälsosam miljö ingår i flera av Europarådets medlemsländers konstitutioner, men det finns ingen konvention på europeisk nivå om miljön som mänsklig rättighet. Europadomstolen har redan i flera avgöranden behandlat miljöns samband med de mänskliga rättigheterna. I enlighet med doktrinen om levande instrument anpassas Europadomstolens tolkningspraxis således till förändringarna i omvärlden.

I en rapport om *rätten till en sund miljö och behovet av att stärka Europarådets verksamhet* (dok. 15367) konstateras det att rätten till en trygg, ren, hälsosam och hållbar miljö bör fogas till Europakonventionen genom ett tilläggsprotokoll. Ett erkännande av rätten i ett tilläggsprotokoll skulle hjälpa offren att ansöka om ersättning och skulle också fungera som en förebyggande mekanism. Denna rättighet bör också införas i den europeiska sociala stadgan genom ett tilläggsprotokoll som ger organisationerna möjlighet att lämna in klagomål om miljökränkningar till utskottet för sociala rättigheter. I resolution 2396 (2021) konstateras det att Europadomstolens rättspraxis skyddar rätten till en sund miljö endast indirekt genom andra rättigheter i Europakonventionen. I rekommendation 2211 (2021) uppmanas ministerkommittén att utarbeta nya tilläggsprotokoll. Ett utkast till tilläggsprotokoll till Europakonventionen bifogas till rekommendationen, som även innehåller en uppmaning till ministerkommittén att uppdatera rekommendationen om företagens människorättsansvar (CM/Rec (2016) 3). Dessutom föreslås det att en genomförbarhetsstudie görs om en ny konvention om miljö- och teknikrelaterade hot mot människors hälsa, värdighet och liv. Avsikten är att den nya konventionen ska gälla miljö- och teknikrelaterade hot mot människors hälsa, värdighet och liv.

Enligt en rapport om *att stärka deltagardemokratin i kampen mot klimatförändringen* (dok. 15351) behövs det fler former av deltagardemokrati, så att medborgarna genuint kan delta i planeringen av åtgärder mot klimatförändringen. Samtidigt kan man stärka medborgarnas förtroende för politiken, institutionerna och experterna och på motsvarande sätt minska spridningen av falska nyheter och konspirationsteorier. I synnerhet de ungas delaktighet är av central betydelse. Enligt resolution 2397 (2021) bör medlemsländerna utveckla olika former av medborgarmöten. Deltagarna ska ges en genuin möjlighet att framföra sina synpunkter, och förslagen ska beaktas i beslutsfattandet. I rekommendation 2212 (2021) uppmanas ministerkommittén att utarbeta en rapport om nya former av deltagardemokrati, så att god praxis kan spridas mellan medlemsstaterna. Rapporten ska särskilt beakta frågor som gäller miljön och delaktigheten. Församlingen önskar att ministerkommittén uppmanar medlemsstaterna att skapa effektiva metoder för att engagera medborgarna och i synnerhet de unga. Ministerkommittén rekommenderas också att Europarådet i samråd med EU överväger att ordna ett europeiskt medborgarmöte om miljön och Europas framtid.

Rapporten om *straff- och civilrättsligt ansvar i samband med klimatförändringen* (dok. 15362) påminner om att medlemsländerna har varierande nationell praxis för och lagstiftning om det straffrättsliga ersättningsansvaret för miljöskador. I många länder finns de flesta bestämmelser om detta ansvar i strafflagen och hänvisar i allmänhet till allvarliga miljöskador och straffrättsligt ansvar för företag. I resolution 2398 (2021) konstateras att bestämmelserna och mekanismerna bör förenhetligas och det rättsliga samarbetet mellan länderna byggas ut, eftersom till exempel föroreningar inte följer statsgränserna. Endast ett fåtal medlemsstaters nationella lagstiftning har särskilda bestämmelser om civilrättsligt ansvar för miljöskador. Enligt rekommendation 2213 (2021) ska ministerkommittén utan dröjsmål utarbeta ett nytt rättsligt instrument. Det ska ersätta konventionen om straffrättsliga sanktioner till skydd för miljön (ETS 172), som inte

har ratificerats. Det nya instrumentet bör ta hänsyn till den senaste utvecklingen på miljöområdet (inklusive klimatförändringen) och syfta till att uppdatera och förbättra den befintliga konventionen. Det bör också kombinera de grundläggande principerna inom såväl straffrätten som miljöretten. Dessutom rekommenderas ministerkommittén att undersöka om begreppet *ecocid*, dess införlivande i nationell lagstiftning och ett eventuellt allmänt erkännande av begreppet.

Klimatkrisen underblåser andra kriser och problem i samhället. Rapporten om *klimatkrisen och rättsstaten* (dok. 15353) betonar att det första steget måste vara att säkerställa att utsatta personer inte blir de första offren för klimatförändringen och orättvist lider av klimatåtgärder. Problemen måste därför ses i ett helhetsperspektiv med avseende på rättsstatsprincipen, demokratin och de mänskliga rättigheterna. Det är viktigt att Europarådet samarbetar nära med EU i dessa frågor. I rapporten föreslås det att Europarådet inrättar en interparlamentarisk grupp med uppgift att utöva tillsyn över de nationella klimatåtgärderna. I rapporten lyfts den *gröna nya given* (Green New Deal) fram som ett bra och innovativt politiskt instrument i hanteringen av klimatkrisen. Målet med den gröna nya given är att ta itu med klimatförändringen, minska fattigdomen och skapa nya arbetstillfällen. Dessutom skulle given stärka demokratin. Enligt resolution 2399 (2021) är församlingen övertygad om att Europarådet kan bidra till att stärka den resiliens som klimatförändringen kräver genom att främja rättsstatsprincipen, demokratin och de mänskliga rättigheterna. I rekommendation 2214 (2021) uppmanas ministerkommittén att på nytt integrera miljöskyddet i Europarådets mellanstatliga verksamhet som en särskild prioritering. Församlingen rekommenderar ministerkommittén att inkludera målen i anknytning till hållbar utveckling och klimatkrisen i Europarådets samtliga aktiviteter och åtgärder, inklusive strategierna och handlingsplanerna. Dessutom bör Europarådets miljökonsekvenser i fortsättningen bedömas på lokal, nationell, regional och internationell nivå.

Enligt uppgifter från Världshälsoorganisationen WHO var 23 procent av dödsfallen 2012 på något sätt knutna till en ohälsosam miljö. Klimatförändringen ökar ojämlikheten i alla länder, konstateras det i en rapport om *bekämpning av ojämlikhet i anslutning till rätten till en trygg, hälsosam och ren miljö* (dok. 15349). De som drabbas hårdast av klimatförändringen är ofta de som också annars diskrimineras eller tillhör de fattigaste grupperna. Särskilt utsatta är olika minoriteter och urfolk, såsom samerna i Finland, som ofta lever i nära samspel med sin omgivning. Men deras röster blir vanligtvis inte hörda när det fattas beslut som påverkar miljön. Rapporten lyfter också fram romerna som en särskild fråga, eftersom de ofta lever under ohälsosamma förhållanden. De stämplas vanligtvis som miljöförorenare och inte som miljödrabbade. Klimatförändringen påverkar särskilt kvinnor: i de länder som drabbas hårdast av klimatförändringen arbetar merparten av kvinnorna inom jordbruket. Dessutom är 70 procent av de fattigaste i världen kvinnor. I resolution 2400 (2021) konstateras det att rätten till en trygg, ren och hälsosam miljö är ojämnt fördelad mellan regioner, länder och individer. Tillgången till processuella rättigheter i samband med miljön (rätten till information, rätten att delta i politik, beslutsfattande och utbildning) är också ojämlig. Församlingen uppmanar alla medlemsländer att arbeta för att miljö rättigheterna blir en realitet för alla och att de utvecklas i samarbete särskilt med de grupper som påverkas mest av klimatförändringen och anpassningspolitiken.

En rapport om *klimat och migration* (dok. 15348) betonar att de mänskliga rättigheterna för dem som tvingats flytta på grund av klimatförändringen bör stärkas jämfört med nuläget. Så kallade klimatflyktingar och migranter bör garanteras rättslig status. Detta stöds bland annat av diskussionerna i Europarådet och i FN:s råd för mänskliga rättigheter om att rätten till en sund miljö ska erkännas som en mänsklig rättighet. Kopplingarna mellan klimatförändring och migration bör undersökas bättre och system för tidig varning bör utvecklas. Människor måste få skydd och hjälp i god tid, så att de inte tvingas lämna sin hemort. Människor som bor vid kusten, kvinnor, barn, personer med funktionsnedsättning och personer som hör till ursprungsbefolkningen är särskilt utsatta för miljökonsekvenserna. Utöver staterna har företagen en viktig roll både när det gäller att orsaka och lösa miljöproblem. Enligt resolution 2401 (2021) är nya instrument

för mänskliga rättigheter nödvändiga för att tillgodose rätten till en säker, ren, hälsosam och hållbar miljö och samtidigt skydda migranter som söker en sådan livsmiljö. Denna ”nya generation” mänskliga rättigheter bör också ingå i instrument för internationell katastrofberedskap, instrument för klimatanpassning, strategier för ekonomisk utveckling och handelsavtal. Dessutom ska jämställdhetsperspektivet integreras i planeringen och genomförandet av alla projekt och program.

Enligt en rapport om *forskningspolitiken och miljöskyddet* (dok. 15357) bör medlemsländerna se över sin forsknings- och utvecklingspolitik och koncentrera sig på grön ekonomi, energiomställning och cirkulär ekonomi. Det behövs nya grepp för att klimatneutralitetsmålet ska nås före 2050. Särskilda forskningsprogram behövs, särskilt när det gäller återvinning och förnybar energi. Trots det försämrade ekonomiska läget till följd av covidpandemin bör staterna öka finansieringen av klimat- och miljöforskning för att samhällen ska kunna byggas hållbart. Resolution 2402 (2021) betonar forskningens och innovationernas stora geostrategiska betydelse inom den gröna ekonomin, särskilt inom energiomställningen och den cirkulära ekonomin. Det är viktigt att samarbeta i ett vidare europeiskt perspektiv, till exempel genom internationella forskningsprogram. Enligt rekommendation 2215 (2021) bör ministerkommittén överväga att skapa en ram för att sammanföra idéer och forskningsresurser från olika länder i särskilt riktade projekt. Europarådets utvecklingsbank kan delta i utvecklingen av finansieringsmekanismer för dessa forskningsprojekt. Medlemsstaterna uppmanas att inrätta en bank för de strategiska resurser som behövs i energiomställningen, så att ländernas oberoende kan stärkas.

5.6 Migration och flyktingskap

Också migranter och flyktingar har drabbats av pandemin. Oron för hälsan hos dem som vistas i flyktinglägren har varit stor. När de europeiska länderna stängde sina gränser försvårades möjligheterna att ansöka om asyl. Den eskalerade situationen i Afghanistan och migrationen vid gränsen till Belarus debatterades i församlingen. Situationen och rättigheterna för dem som tvingas flytta på grund av klimatförändringen är också mycket oroande. Under året fyllde FN:s flyktingkonvention och Genèvekonventionerna 70 år, vilket uppmärksammades i församlingen.

Vid sessionen i september fördes en brådskande debatt om läget i Afghanistan. I en rapport om *läget i Afghanistan och följderna för Europa och regionen* (dok. 15381) konstateras det att situationen i landet är oroväckande efter att talibanerna övertog makten. Det är angeläget att så snabbt som möjligt reagera på den humanitära situationen i landet genom internationella insatser. I resolution 2403 (2021) uttrycker församlingen sin oro över kränkningarna av de mänskliga rättigheterna och humanitärätten i landet. Medlemsländerna måste bland annat fortsätta med de humanitära evakueringarna från Afghanistan och tillsammans söka metoder för att bemöta den humanitära krisen. Terrorhotet till följd av den instabila situationen i Afghanistan är en av det internationella samfundets största utmaningar just nu. Situationen kräver en starkare dialog, partnerskap och solidaritet med länderna i regionen. Medlemsländerna påminns dessutom om skyldigheten att skydda flyktingar.

I Nordafrika och Mellanöstern finns tusentals flyktingar och migranter som försöker eller har försökt ta sig till Europa. Den humanitära situationen för dessa människor är ytterst oroande. I en rapport om *humanitära åtgärder för flyktingar och migranter i Nordafrika och Mellanöstern* (dok. 15284) betonas det att när Europas gränser stängs är dessa länder inte längre enbart transitländer utan målländer där mänskliga levnadsförhållanden sällan kan garanteras flyktingar och migranter. Rapporten behandlar situationen i Marocko, Algeriet, Tunisien, Libyen, Libanon, Egypten, Syrien, Irak och Jemen. I resolution 2380 (2021) efterlyses åtgärder för att stödja migranternas försörjning och ingripa mot brottslig verksamhet. Man måste vara medveten om det hot som terrorismen utgör i området, och till exempel barn som vistas i området bör återsändas till sina hemländer. Dessutom behövs fungerande integrationsprogram för frivilliga återvändare och personer som återsänds tvångsvis. Man bör också se till att parlamenten i de berörda länderna

deltar i detta viktiga arbete. Ministerkommittén uppmanas i rekommendation 2203 (2021) att samarbeta med länderna i Nordafrika för att bekämpa människosmuggling och att utarbeta utvecklingsprojekt med Europarådets kontor i Tunis och Rabat.

Sedan 2000 har migrationen ökat med 49 procent runtom i världen, och omkring 3,4 procent av världens befolkning är migranter. För att hantera situationen utarbetade FN 2018 icke-bindande migrations- och flyktingdokument (*Global Compact on Safe, Orderly and Regular Migration*, GCM, och *Global Compact on Refugees*, GCR). I förhandlingarna om dokumenten hade parlamentarikerna en framträdande roll. I en rapport om *parlamentarikernas roll i genomförandet av FN:s migrationsavtal* (dok. 15229) konstateras det att GCM och GCR har som mål att förebygga åtgärder som inverkar negativt på migranterna. I stället bör man bland annat satsa på rättvisa åtgärder och praxis som stöder invandrades anpassning samt på att bekämpa människosmuggling. I resolution 2379 (2021) uppmanar församlingen medlemsländerna att ingripa i de bakomliggande orsakerna till migration. Medlemsländerna bör till exempel satsa på utvecklingsbistånd och utveckling i ursprungsländerna. Den internationella solidariteten bör stärkas och de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen främjas. Samtidigt måste man beakta de extra utmaningar som coronapandemin medför. Parlamentarikerna kan påverka verkställandet av GCM och GCR genom att presentera innehållet för väljarna och ingripa i hatretorik mot migranter. Samtidigt bör frågor som anknyter till temat beaktas i lagstiftningsarbetet och i den parlamentariska tillsynen över regeringens verksamhet. Parlamentarisk diplomati bör utnyttjas för att uppnå målen.

I en rapport om *arbetskraftsinvandringens konsekvenser för barn som lämnats kvar i ursprungslandet* (dok. 15173) behandlas situationer där barn stannar hemma när föräldrarna reser utomlands för att arbeta. Detta är mycket vanligt till exempel i Rumänien, Georgien, Moldavien och Bulgarien. Den största orsaken till arbete utomlands är fattigdom, dåligt sysselsättningsläge i hemlandet och brist på arbetskraft i mållandet. Barnen tas ofta om hand av sina far- och morföräldrar, och föräldrarna skickar pengar till dem. Mynigheterna är sällan medvetna om arrangemangen och kan inte erbjuda barnen lämpliga tjänster och stöd. Situationen ökar risken för utnyttjande och kan inverka negativt på barnens allmänna välbefinnande. Rapporten analyserar bland annat situationen för rumänska barn vars föräldrar arbetar i Italien och lämnar sina barn hemma i Rumänien.

I resolution 2366 (2021) uppmanar församlingen medlemsländerna att utveckla sin invandringspolitik och därigenom ingripa mot den migration som fattigdomen orsakar. Arbetsförhållandena och lönerna bör förbättras och socialvården och andra tjänster utvecklas för att arbetslivet inte ska vara alltför beroende av invandrare. Samtidigt bör man också förbättra barnskyddet och stödja barns möjligheter att följa med sina föräldrar när de flyttar till ett annat land på grund av arbete. Man måste också fästa större uppmärksamhet vid skyddet av barn som stannar kvar i ursprungslandet och vid deras tillgång till stöd och tjänster. Dessutom bör familjeåterförening underlättas, de utmaningar som coronapandemin medför beaktas och Europarådets konventioner följas. I rekommendation 2196 (2021) uppmanas ministerkommittén att se till att frågan tas upp i Europarådets olika organ. Migrantarbetarkonventionen (ETS 93) har ratificerats av endast elva medlemsländer. Förutom att medlemsstaterna bör uppmuntras att ratificera konventionen bör man också undersöka vilka faktorer som har hindrat ratificeringen och om det är nödvändigt att uppdatera den.

I en rapport om *skydd av offer för flyktingskap* (dok. 15219) behandlas problemet med tvångsflyttningar (engl. *arbitrary displacement*). Fenomenet innebär inte att omständigheterna skulle ha tvingat till flykt, utan att en statlig eller icke-statlig aktör vill att en viss grupp människor lämnar det område de bor i. I värsta fall är det fråga om en sorts etnisk rensning, men avsikten kan också vara att eliminera politiska motståndare eller att överta mark och/eller naturresurser. I resolution 2367 (2021) påminns medlemsländerna om sin skyldighet att iaktta internationell rätt, enligt vilken tvångsflyttningar utgör ett brott mot mänskligheten. I denna fråga bör vi ha ett nära samarbete med Afrikanska unionen och FN. Medlemsländerna bör

se till att de skyldiga straffas och att offren får stöd och hjälp med att få rättvisa. Dessutom bör man se till att (ekonomiska) förmåner som erhållits genom tvångsförflyttningar konfiskeras och återlämnas till offren. Vid behov bör medlemsländerna aktivt arbeta i riktning mot FN:s säkerhetsråd för att de stater som genomfört eller tillåtit tvångsförflyttningar ska ställas till svars. Enligt rekommendation 2197 (2021) bör ministerkommittén utarbeta anvisningar i frågan, stärka det mellanstatliga samarbetet inom brottsbekämpning och uppmuntra medlemsländerna att erbjuda offren stöd.

I en rapport om *behovet av en europeisk diasporapolitik* (dok. 15250) konstateras det att det gagnar såväl målländerna som ursprungsländerna att stärka diaspororna. Diasporamedlemmarnas sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter bör stärkas så att de kan vara aktiva samhällsmedlemmar. Rapporten undersöker god praxis i Spanien, Georgien, Italien, Portugal och Turkiet. I resolution 2388 (2021) anses det viktigt att stärka diasporornas representanters möjligheter att påverka i samhället i allmänhet och i synnerhet vid beslut som gäller diasporan. Det konstateras vidare att integreringen av diasporor i samhället bör säkerställas genom politisk påverkan, tillträde till utbildning och arbetsmarknad samt genom en fungerande dialog mellan målländerna och ursprungsländerna för diasporan. Dessutom skulle partnerskapsprogram kunna inrättas mellan länderna. I rekommendation 2207 (2021) uppmanas ministerkommittén att utarbeta ett ställningstagande om diasporor och utreda olika länders diasporaprogram.

I en rapport om *frivillig placering av migranter och flyktingar i behov av humanitärt skydd* (dok. 15401) välkomnas den positiva trenden att Europeiska kommissionen i april 2020 inrättade ett krisprogram vars syfte är att frivilligt förflytta asylsökande från Grekland till andra europeiska länder. Frivillig omplacering bör därför vidareutvecklas och beakta enskilda personers individuella behov och regionala akuta situationer. I resolution 2409 (2021) uppmanas länderna att intensifiera samarbetet för att hjälpa migranter och flyktingar och förbättra praxis för frivillig omplacering.

6. Uppföljning av medlemsåtagandena

Församlingen följer hur medlemsländerna iakttar sina medlemsåtaganden. Arbetet sker i granskningsutskottet bakom stängda dörrar. I praktiken har utskottets mestadels granskat länder som blivit medlemmar efter 1997, men under de senaste åren har man genom beslut av församlingen eller presidiet lagt till också länder som blivit medlemmar före det (Ungern, Polen och Turkiet). Uppföljningen av medlemsåtagandena omfattar bland annat dialog med de berörda länderna, utfrågningar, besök i länderna samt valövervakning. För närvarande är följande länder föremål för granskning: Albanien, Armenien, Azerbajdzjan, Bosnien och Hercegovina, Georgien, Moldavien, Polen, Ryssland, Serbien, Turkiet och Ukraina. I den förenklade så kallade efterhandsgranskningen ingår Montenegro, Bulgarien och Nordmakedonien. Dessutom utarbetar utskottet periodiska rapporter om de länder som inte omfattas av granskningen. Rapporter om Ungern, Malta och Rumänien håller för närvarande på att utarbetas. På grund av coronapandemin har landsbesök i anslutning till uppföljningen kunnat ordnas endast i Armenien. Granskningsutskottet har ett underutskott för interna konflikter i medlemsstaterna. På grund av pandemin har underutskottets verksamhet inte framskridit. Thomas Hammarberg (SOC, Sverige) har varit ordförande för underutskottet.

Rapporten om en *verksamhetsberättelse om uppföljningen av medlemsåtagandena* (dok. 15211) behandlades vid januarisessionen 2021. Den innehåller sammanfattningar av demokratiutvecklingen i de nämnda länderna. Församlingen välkomnar i resolution 2357 (2021) de framsteg som gjorts i de granskade länderna, men konstaterar samtidigt att det fortfarande finns stora utmaningar i alla länder. Situationen i dessa länder är fortsatt oroväckande och församlingen lägger fram förslag som kunde förbättra läget och hjälpa länderna uppfylla medlemskapsvillkoren. I resolutionen hänvisas det dessutom separat till läget i Nagorno-Karabach, som församlingen ordnade en brådskande aktualitetsdebatt om 2020. Församlingen uttrycker sin djupa oro över kränkningarna av de mänskliga rättigheterna i konflikten om Nagorno-Karabach och uppmanar alla parter till ett språkbruk som inte försvårar dialogen. Armenien och Azerbajdzjan bör omedelbart genomföra ett avtal om humanitärt eldupphör, börja frige fångar och respektera varandras kulturarv. Granskningsutskottet uppmanas undersöka hur atmosfären kunde förbättras så att den parlamentariska nivån kan medverka.

En utmaning för systemet för uppföljning av medlemsåtaganden var tvisten om den ryska delegationens fullmakter, vilka bestreds vid januarisessionerna 2020 och 2021 (se s. 32).

Nedan redogörs det för församlingens verksamhet angående Albanien, Armenien, Moldavien, Turkiet, Ungern och Ryssland. Dessutom fortsatte granskningsutskottet att bevaka medlemsåtagandena i Bosnien och Hercegovina, Georgien, Polen, Ukraina och Ungern. Fältbesök gjordes i Georgien, Ukraina och Ryssland. På grund av pandemin kunde det planerade fältbesöket i Rumänien inte ordnas, men i november hölls ett diskussionsmöte med representanter för landet. I seminariet deltog också Petri Honkonen, som på hösten utnämndes till andra rapportör om Rumänien.

6.1 Albanien

Albanien anslöt sig till Europarådet 1995. I april övervakade församlingen med en begränsad delegation parlamentsvalet i Albanien tillsammans med OSSE:s parlamentariska församling och OSSE:s kontor för demokratiska institut och mänskliga rättigheter Odhr. På grund av coronasituationen begränsades antalet valobservatörer och alla informationsmöten före valet ordnades på distans. Observatörerna var i landet endast på valdagen.

Enligt valobservatörernas bedömning (dok. 15293) erbjöd det konkurrenspräglade valet väljarna många alternativ. Valet förrättades dock i en politiskt känslig situation där vallagen hade ändrats till följd av en politisk kompromiss och centralvalnämnden hade fått nya, delvis oklara befogenheter. Valkampanjen var

intensiv och fokuserade på person. Det styrande partiet drog stor nytta av sin ställning och använde administrativa resurser för sin kampanj. Regeringens ministrar utnyttjade sina officiella uppdrag för sitt valarbete, medan presidenten i sin officiella roll förde en kampanj för oppositionen. Själva valförrättningen gick relativt bra. Observatörerna upptäckte dock flera problem på vallokalerna: bristfällig identifiering av väljare som använde munskydd, registrering av väljare utanför det officiella systemet, tvingande till röstning och köp av röster.

6.2 Armenien

Granskningsutskottet utser två rapportörer för varje land som ska granskas. Ordföranden för Finlands delegation Kimmo Kiljunen har sedan 2019 varit rapportör för Armenien tillsammans med Boriana Åberg (EPP, Sverige). I slutet av 2021 färdigställdes utskottets periodiska rapport, som behandlas i plenum i början av 2022.

Europarådet fattade ett politiskt beslut när det godkände Armenien och Azerbajdzjan som medlemmar samtidigt i januari 2001. I samband med det krävdes det att bägge länderna skulle genomföra en rad reformer, bland annat brådskande åtgärder för att frigge politiska fångar och påskynda en fredlig lösning på konflikten i Nagorno-Karabach. Konflikten, som pågått i ett tjugotal år, tilltog på nytt 2020. Dispyten mellan länderna har förts i olika sammanhang också i församlingens utskott. Granskningsutskottet för en kontinuerlig dialog med parterna i konflikten. I april publicerade granskningsutskottet ett meddelande och konstaterade att situationen förvärrats. Där hänvisades bland annat till trepartsavtalet från november 2020 och dess artikel 8 om frigivning av krigsfångar samt till Europadomstolens utlåtande 188 om armeniska fångar som fortfarande hålls fängslade i Azerbajdzjan. I meddelandet hänvisas det också till EU:s utlåtande om Europadomstolens rättspraxis samt till Europakonventionen, som förpliktar parterna att rätta sig efter domstolens domar och interimistiska förordnanden.

Observationen av det oväntade förtida parlamentsvalet i Armenien den 20 juni 2021 var en del av uppföljningsprocessen. Premiärminister Nikol Pasjinjan fattade beslut om valet i februari 2021, fem månader efter det att Armenien och Azerbajdzjan med stöd av Ryssland ingick ett avtal om eldupphör som avslutade ett 44 dagar långt krig om Nagorno-Karabach. Avtalet om eldupphör togs i Armenien emot som en stor förlust, eftersom landet tvingades avstå från stora områden i Nagorno-Karabach. Det ledde till omfattande protester mot regeringen.

Trots nedslående opinionsmätningar vann premiärminister Pasjinjan klart parlamentsvalet. Pasjinjans parti Civilt kontrakt fick 53,95 procent av rösterna i valet och därmed ett starkt mandat. Valdeltagandet var 49,37 procent. Valet förrättades enligt bedömningarna tekniskt sett väl trots en mycket stram tidtabell. Vallagen reviderades i en bättre riktning strax före valet. Valet förrättades i skuggan av spänningarna till följd av kriget om Nagorno-Karabach. Säkerhetsfrågorna dominerade valdebatten, där språkbruket var mycket hårt. Valdagen var lugn och omröstningarna förflöt på det hela taget bra, men företrädare för partierna störde ställvis väljarna. Dessutom blev det tidvis trängsel i vallokalerna, och coronarestriktionerna iaktogs inte. I närheten av vallokalerna observerades en del kampanjmaterial. Enskilda försök att köpa röster eller påtryckning mot väljarna upptäcktes också. Den förre premiärministern Robert Kotjarjan, som förlorat valet, meddelade genast när valresultatet hade klarnat att han inte accepterade det, eftersom det tillkommit genom valfusk. Kotjarjan hänvisade till omfattande problem. Valövervakningsrapporterna stöder inte dessa påståenden.

Till sessionen i september färdigställdes en rapport om *de humanitära konsekvenserna av den sex veckor långa konflikten mellan Armenien och Azerbajdzjan* (dok. 15363). I rapporten konstateras det att ett av de största problemen är att hitta personer som försvunnit under kriget och att återsända stupade till hemlandet. Kriget fördes huvudsakligen i bergen under mycket svåra förhållanden, vilket gör det mycket svårt att

lokalisera de stupade. Arbetet kräver samarbete mellan parterna. Frigivning av fångar hör också till de svåraste frågorna. Båda sidor har förklarat att de släppt alla krigsfångar, men Armenien har ifrågasatt sanningshalten i Azerbajdzjans påstående. Parterna har anklagat varandra för krigsförbrytelser och andra oförrätter. Det behövs långsiktigt byggande av fred och förtroende mellan länderna.

Församlingen antog resolution 2391 (2021) och rekommendation 2209 (2021) till ministerkommittén. Enligt rekommendationen ska de humanitära konsekvenserna av konflikten beaktas vid beredningen av Europarådets nya handlingsplaner för Armenien 2023–2026 och Azerbajdzjan 2022–2025. De nuvarande planerna bör anpassas så att hänsyn tas till konfliktens konsekvenser. Ministerkommittén uppmanas att fästa särskild uppmärksamhet vid behoven och rättigheterna hos dem som tvingats lämna sina hemtrakter samt vid problem som hindrar dem från att återvända. Dessutom efterlyses åtgärder som ökar förtroendet mellan alla berörda gemenskaper, bygger upp tolerans i samhället och bekämpar hatretorik. Även påståendena om armeniska krigsfångar måste kontrolleras, och man måste aktivt söka en lösning på situationen.

Rapportörerna Kiljunen och Åberg besökte Jerevan i november 2021. Under det två dagar långa besöket träffade de talman Alen Simonjan och flera parlamentsledamöter. De förde flera rundabordssamtal med representanter för frivilligorganisationer, partier och medier. I programmet ingick också möten med premiärminister Nikol Pasjinjan, utrikesminister Ararat Mirzojan, justitieminister Karen Andreasjan och grundlagsdomstolens president Arman Diljanjan.

6.3 Moldavien

Moldavien anslöt sig 1995 och har sedan dess varit föremål för granskning. År 2021 godkändes en rapport om parlamentsvalet i landet och behandlades domarnas oberoende.

I juli tvingades Moldavien förrätta förtida parlamentsval, till vilket församlingen skickade observatörer. Inka Hopsu, ersättare i Finlands delegation, deltog i OSSE:s parlamentariska församlings observatörsdelegation. Bakom det förtida valet låg den utbredda korruptionen inom den offentliga förvaltningen och rättsväsendet i landet samt det oklara valresultatet i parlamentsvalet i februari 2019, vilket ledde till en konstitutionell och politisk kris. Premiärminister Vladimir Plahotniuc avgick och lämnade landet. Venedigkommissionen konstaterade att grundlagsdomstolens beslut om nyval stred mot landets grundlag. Det ledde till att sex domare begärde avsked.

President Maia Sandus västvänliga och EU-vänliga centerhögerparti PAS vann överlägset nyvalet. Valdeltagandet var 48,3 procent. Sandu stöder en reformagenda som syftar till att eliminera korruptionen och stärka institutionerna och ekonomin i ett av Europas fattigaste länder. Enligt observatörernas bedömning (dok. 15356) förlöpte valförrättningen väl, valet präglades av konkurrens och principerna för valet följdes till största delen. Trots pandemin kunde kandidaterna fritt bedriva sina valkampanjer. Vallagen har förbättrats under de senaste åren, men det finns fortfarande brister till exempel när det gäller valfinansieringens öppenhet. En del av vallokalerna var tidvis överbelastade och valhemligheten kunde inte alltid garanteras. Även gruppöstning observerades. Åtskilliga politiker och media rapporterade rykten om köp av röster. Moldavien är starkt uppdelat i rysk- och västsinnade, vilket försvårar det politiska beslutsfattandet och fördröjer reformarbetet.

6.4 Turkiet

Turkiet har varit medlem av Europarådet sedan 1950 och var föremål för församlingens efterhandsgranskning åren 2004–2017. Turkiet blev föremål för egentlig granskning i april 2017. Det var en följd av att församlingen hade gjort en kritisk bedömning av den turkiska regeringens åtgärder efter statskupsförsöket i juli 2016 och den efterföljande utlysningen av nödläge. Dessutom är församlingen oroad över landets inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Det försämrade läget ledde till en aktualitetsdebatt vid ständiga utskottets möte i mars. Under debatten erinrades om Turkiets skyldighet att uppfylla sina medlemsåtaganden. De parlamentariker som deltog i debatten krävde att oppositionspartierna (HDP, GRP) tillåts, att parlamentarikernas immunitet inte upphävs och att förföljelserna och fängslandet av människorättsaktivister upphör. Turkiet bör omedelbart följa Europadomstolens beslut om Kavala och Demirtaş. Alla företrädare för det turkiska AKP-partiet accepterar inte Erdogans agerande, men de har få möjligheter att motsätta sig det. I många anföranden konstaterades det att det aktiva civila samhället har lyckats rösta på oppositionsföreträdare på lokal nivå. Turkiet har haft många interna och externa utmaningar, men svaret på dem är inte att tysta oppositionen. Ordföranden för Turkiets delegation bestred anklagelserna med hänvisning till Turkiets rätt att bekämpa terrorismen. Med hänvisning till detta försvarade han ett förbud mot HDP-partiet. I debatten underströks det att församlingens ordförande Daems i samband med sitt besök i Turkiet måste vara oeftergivlig i diskussionerna med de turkiska myndigheterna.

Granskningsutskottets rapport om *de demokratiska institutionernas funktion i Turkiet* (dok. 15272) blev klar till aprilsessionen och behandlar i stor utsträckning situationen med avseende på rättsstatsprincipen och demokratin. I resolution 2376 (2021) uppmanas Turkiet att upphöra med åtgärder som försvagar de demokratiska institutionerna och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna. Församlingen uttrycker sin djupa oro över den turkiska presidentens beslut att dra sig ur Istanbulkonventionen utan att parlamentet har behandlat frågan. En annan orsak till oro är den inskränkta yttrandefriheten och den försvagade parlamentariska immuniteten. En tredjedel av ledamöterna i det turkiska parlamentet är föremål för rättsliga åtgärder. De ökade trakasserierna mot oppositionens företrädare är chockerande. Församlingen fördömer också att en ledamot för HDP-partiet dömts för spridning av terroristpropaganda. Till följd av detta förlorade han sin plats i parlamentet. Dessutom har 48 borgmästare från HDP avsatts grundlöst. Turkiet bör se över lagstiftningen om grundläggande rättigheter, lokala myndigheter, det civila samhället och politiska partier genom att utnyttja Europarådets expertis i enlighet med handlingsplanen Human Rights Action Plan som antogs i mars 2021.

6.5 Ungern

Våren 2019 godkände församlingen presidiets förslag och förordnade granskningsutskottet att utarbeta en rapport om hur Ungern fullgjort sina medlemsåtaganden. Beredningen av rapporten har fördröjts av flera orsaker. Pandemin har gjort det svårare att ordna fältbesök i landet. Ungern var ordförande i ministerkommittén från maj till november 2021. Enligt långvarig praxis behandlar församlingen i plenum inte granskningsrapporter om läget i det land som är ordförande i ministerkommittén. Parlamentsvalet i april 2022 fördröjer fortfarande beredningen av rapporten, eftersom man vill foga bedömningarna av valet till den nya rapporten.

Före det ungerska ordförandeskapet i Europarådet i maj ordnades en hearing i granskningsutskottet. Till den kallades direktör Miklós Szánthó vid Center for Fundamental Rights och Senior Advocacy Officer András Léderer vid Hungarian Helsinki Committee. Efter hearingen uppmanades Venedigkommissionen att utarbeta ett yttrande om de planer för konstitutionella reformer som Ungern antog i december 2020 och att anordna ett åsiktsutbyte med företrädare för EU.

I egenskap av ordförandeland i ministerkommittén presenterade Ungerns vice utrikesminister Levente Magyar i maj ordförandeskapets program och besvarade parlamentarikernas frågor. Prioriteringarna under ordförandeskapet var följande: skydd av nationella minoriteter, dialog mellan kulturer och religioner i kampen mot intolerans, främjande av familjevården, ungdomars och barns rättigheter och romernas möjligheter, utmaningar inom den tekniska utvecklingen och miljöskydd. Ungern betonade att de mänskliga rättigheterna och rättsstatsprincipen är viktiga särskilt med tanke på nationella minoriteters rättigheter.

Magyar tog bland annat upp det goda vaccinationsläget i Ungern, som kan tjäna som exempel för andra. Vacciner är det enda långsiktiga sättet att stävja coronapandemin.

När Ungerns utrikesminister Péter Szijjártó talade inför församlingen vid junisessionen konstaterade han att det krävs nationella åtgärder, en öppen attityd till vacciner och mer flexibla investeringsregler för att lindra de ekonomiska konsekvenserna av pandemin. Han efterlyste också ett närmare samarbete längs öst-väst-axeln. Szijjártó lyfte också fram prioriteringarna under ordförandeskapet. Han konstaterade att ministerkommittén underströk vikten av att påskynda tillämpningen av det andra tilläggsprotokollet till Budapestkonventionen om cyberbrottslighet. Ungern vill också stärka religionsfriheten och miljöskyddet.

Vid sessionen i september hänvisade Szijjártó till situationen i Afghanistan och den flyktingkris som den kan orsaka. Han menade att händelserna kan äventyra europeernas säkerhet och kultur samt hälso- och sjukvården, om coronaviruset sprids med afghanska flyktingar. Han ansåg att man måste vara beredd på detta och att de europeiska staterna bör vara beredda att skydda sina egna medborgare. När han hänvisade till det migrationstryck som Belarus har skapat uppmanade han Polen, Lettland och Litauen att bygga murar vid sina gränser. Szijjártó försvarade också med eftertryck kristna minoriteter och fördömde förföljelsen av dem. Han försvarade även den nya ungerska lagstiftningen, som förbjuder att ungdomar får information om bland annat LGBTI-minoriteter. Enligt honom diskriminerar lagen inte LGBTI-personer.

6.6 Ryssland

Europarådets ministerkommittés beslut att godkänna Ryssland som medlem i februari 1996 föregicks av ett yttrande av församlingen där medlemskap förordades (193/1996). Yttrandet innehåller en förteckning över de åtgärder som Ryssland måste vidta på olika områden. Församlingens granskningsutskott har till uppgift att följa genomförandet av dessa åtgärder. Rysslands olagliga ockupation av Krim ledde till en långvarig kris i relationerna mellan Ryssland och Europarådet.

Fullmakterna för den ryska parlamentariska delegationen bestreds första gången i januari 2015 och därefter varje år fram till och med 2019. Situationen normaliserades i juni 2019. Fullmakterna bestreds på nytt i januari 2020 och 2021, men godkändes i omröstningen. I resolution 2363 (2021) om fullmakter uppmanas Ryssland att följa församlingens tidigare beslut och Venedigkommissionens rekommendationer om den grundlagsändring i Ryssland som hänför sig till verkställandet av Europadomstolens domar. Ryssland måste respektera de mänskliga rättigheterna, till exempel yttrande- och mötesfriheten, frige oppositionspolitikern Navalnyj och demonstranter som protesterat för dennes sak. De restriktiva åtgärderna mot civilsamhällesorganisationer, journalister och oppositionella måste upphöra. Samtidigt bör Ryssland ompröva de lagar som landet antog i slutet av 2020, särskilt de som gäller utländska agenter och oönskade organisationer. Europarådets School of Political Studies bör strykas från listan över utländska agenter och oönskade organisationer. Församlingen uppmanade dessutom granskningsutskottet att så snart som möjligt utarbeta en landsrapport om Rysslands medlemsåtaganden. Utskottets rapportörer Axel Schäfer (SOC, Tyskland) och Ria Oomen-Ruijten (EPP, Nederländerna) arbetar på rapporten.

Gripandet av oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj ledde till ytterligare spänningar i relationerna mellan organisationen och Ryssland. I januari godkändes de socialistiska och liberala gruppernas initiativ att ordna en aktualitetsdebatt om gripandet. Vid diskussionen granskades kända fakta om förgiftningen av Navalnyj och den därpå följande behandlingen i Tyskland. Navalnyj arresterades genast när han återvände till Ryssland. De ryska myndigheternas motivering till gripandet var att Navalnyj hade brutit mot reglerna för den villkorliga frigivningen. Beslutet ledde till omfattande protester runt om i Ryssland och på andra håll. De som talade vid församlingen ansåg att arresteringen var olaglig och krävde att Navalnyj omedelbart skulle frigges. Detta krav motiverades med Europadomstolens beslut att domen mot Navalnyj var politisk. Ryssland erinrades om sin skyldighet att iakttä internationella avtal och rättsstatsprincipen. Ryska företrädare höll

fast vid sin uppfattning att det inte finns några bevis för förgiftning med nervgasen novitjok och åberopade att Navalnyj är en dömd brottsling som bröt mot den villkorliga frigivningen. Dessutom hävdade en rysk företrädare att Navalnyj avsiktligt drog ut på tiden för återvändandet och därför själv vållade situationen. Många hade önskat en brådskande debatt i frågan, det vill säga en resolution. Presidiet avslög dock förslaget om en brådskande debatt och motiverade detta med att en rapport om ärendet bereds i juridiska utskottet.

Finlands delegation uttryckte sin oro över ärendet och krävde i sina yttranden att de ryska myndigheterna omedelbart friger Navalnyj. Dessutom påminde delegationen om att Ryssland som medlemsstat i Europarådet har förbundit sig att iaktta de mänskliga rättigheterna och rättsstatsprincipen. Enligt Europakonventionen får ingen anhållas eller hållas häktad utan grund. Var och en har rätt till en rättvis och offentlig rättegång inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag. Enligt delegationens ordförande Kimmo Kiljunen är det i fallet Navalnyj också fråga om demokratiutvecklingen i Ryssland i vidare bemärkelse. Oppositionens verksamhetsmöjligheter och rättigheter måste tryggas i alla situationer. I likhet med EU:s och Finlands utrikespolitiska ledning kräver delegationen också att mordförsöket på Navalnyj utreds och att de ansvariga ställs inför rätta.

Aktualitetsdebatten i januari åtföljdes inte av någon skriftlig rapport, men presidiet gav juridiska utskottet i uppdrag att utarbeta en rapport i ärendet. En rapport om *gripandet och fängslandet av Aleksej Navalnyj* (dok. 15270) antogs i april. I resolution 2375 (2021) påminner församlingen om att Europadomstolen ensam är behörig att tolka bestämmelserna i Europakonventionen. Medlemsstaterna har förbundit sig att följa domstolens beslut. Församlingen fördömer arresteringen av Navalnyj vid återvändandet till Moskva. Församlingen kräver att han omedelbart och ovillkorligt frigges och uttrycker allvarlig oro över att Navalnyjs villkorliga fängelsestraff ändrades till ovillkorligt i februari 2021. Navalnyjs försämrade hälsotillstånd är också oroväckande. I rekommendation 2202 (2021) stöder församlingen ministerkommitténs interimresolution från mars 2021, där det krävdes att Navalnyj omedelbart frigges och att hans brors domar i brottmål upphävs. Europeiska kommissionen mot tortyr (CPT) bör genomföra en inspektion i fängelset där Navalnyj sitter fängslad.

En fullständig övervakning av dumavalet i Ryssland i september 2021 skulle i princip ha hört till granskningen av Rysslands medlemsåtaganden. Ryssland hade dock beslutat att begränsa antalet internationella valobservatörer på ett sätt som inte skulle ha möjliggjort en trovärdig och fullständig valobservation. Odihr och OSSE:s parlamentariska församling godkände inte de uppställda begränsningarna och övervakade därmed inte valet. Presidiet för Europarådets parlamentariska församling drog en annan slutsats.

I maj 2021 fattade presidiet ett principbeslut om att sända observatörer för att följa valet till ryska duman den 19 september 2021, förutsatt att Europarådet fick en inbjudan. Efter att OSSE beslutat att inte sända valobservatörer gjorde församlingens presidium i augusti en ny bedömning av situationen. Presidiet beslutade att organisera ett distansmöte med en tillfällig arbetsgrupp bestående av företrädare för fem politiska grupperingar som är representerade i valet. I arbetsgruppen ingick också civilsamhällesorganisationer och ordföranden för centralvalnämnden Ella Pamfilova. Mötet hölls den 2–3 september 2021. Företrädarna för partierna och civilsamhällesorganisationerna hade klart divergerande åsikter om demokratin i det kommande valet. Odihrs rapport, som blev klar i juni 2021, lyfte fram liknande kritiska synpunkter.

Sammanfattningsvis ansåg församlingen att det inte fanns förutsättningar för heltäckande och trovärdig observation vid ett val med 96 000 vallokaler. Med beaktande av de framförda synpunkterna och vikten av dialog mellan Europarådet och Ryssland beslutade presidiet sända en begränsad teknisk delegation till Moskva för att följa valet på valdagen.

Delegationen bestod av Pierre-Alain Fridez (SOC, Schweiz), Joseph O'Reilly (EPP, Irland), Alberto Ribolla (EC/DA, Italien), Jacques Maire (ALDE, Frankrike) och George Katrougalos (UEL, Grekland). I Moskva träffade de företrädare för politiska partier (inklusive oppositionspartiet Jabloko), civilsamhällesorganisationer som deltar i den inhemska valövervakningen och företrädare för centralvalnämnden. De besökte också några vallokaler i och utanför Moskva. Delegationens promemoria publicerades i november 2021, då också granskningsutskottet ordnade ett diskussionsmöte med representanter för Ryssland. I diskussionsmötet deltog Ella Pamfilova, ordförande för den ryska centralvalnämnden, Stanislav Andrejtjuk, vice ordförande för Movement for Defence of Voters' Rights (Golos), Denis Volkov, vice direktör för Levada Centre och Nikolai Rybakov, ordförande för Jabloko-partiet.

6.7 Efterhandsgranskning

Tre medlemsländer – Bulgarien, Montenegro och Nordmakedonien – är föremål för förenklad uppföljning, så kallad efterhandsgranskning.

I **Bulgarien** fokuserade efterhandsgranskningen på valobservation, eftersom det svåra inrikespolitiska läget ledde till att nyval till parlamentet ordnades tre gånger (4.4, 11.7 och 14.11). Parlamentsvalet i november hölls samtidigt som presidentvalet.

Enligt observatörerna (dok. 15292) fungerade valarrangemangen i april bra trots pandemiläget. De grundläggande värderingarna respekterades och valet präglades av konkurrens. Valdebatten var dock mycket polariserad och aggressiv. Den massiva användningen av offentliga resurser och löftena om stödpaket och infrastrukturprojekt gav det styrande partiet en betydande fördel. Vallagen, som reviderades 2020, innehåller fortfarande flera svagheter, och rekommendationerna om till exempel fångars röstning, kandidatuppställningen eller valfinansieringen har inte verkställts. Observatörerna fick också höra om försök att utöva påtryckningar på väljarna, och försök till köp av röster förekom fortfarande i mindre bemedlade områden och i romska befolkningsgrupper. Partiet GERB, som vann valet knappt, lyckades inte i regeringsförhandlingarna, så ett nytt val ordnades i Bulgarien den 11 juli 2021.

Valdeltagandet i juli var 50,61 procent. Valarrangemangen fungerade bra trots pandemin. De grundläggande värderingarna respekterades och valet präglades av konkurrens. Stämningen i valdebatterna var aggressiv och rasistiska hänvisningar användes i diskussionerna. Observatörerna hörde om fall där man försökt utöva påtryckningar på väljarna, och det förekom försök till köp av röster. På valdagen upptäcktes inga större problem med undantag av tillfällig trängsel i vallokalerna.

Inte heller efter valet i juli gick det att bilda en regering, så i november hölls samtidigt både parlamentsval och presidentval. Parlamentsvalet vanns av en rörelse mot korruption som bildats bara några veckor före valet. Valdeltagandet var mycket lågt, bara omkring 40 procent. Presidentvalet vanns som väntat av den sittande presidenten Rumen Radev. I den första omgången fick han dock inte det behövliga stödet (mer än 50 procent av rösterna), så resultatet klarnade först efter den andra omgången.

Montenegro godkändes som medlem i Europarådet i maj 2007. Landet blev efter den egentliga granskningen föremål för efterhandsgranskning 2015. Efterhandsgranskningen har sedan dess fokuserat på reformer av rättsväsendets oberoende, valsyste­met, mediefriheten och bekämpningen av korruption. I en rapport (dok. 15132) som behandlades i april konstateras det att bristen på politisk vilja och oppositionens agerande bedöms ligga bakom att reformerna inte framskridit tillräckligt. Den rådande situationen har inte stött genomförandet av reformerna på ett fredligt sätt i enlighet med rättsstatsprincipen.

Rapporten beaktar inte situationen efter parlamentsvalet i augusti 2020, eftersom den har utarbetats endast några veckor efter valet. Det västorienterade DPS-partiet, som leds av president Đukanović och har haft

makten sedan 1991, fick en majoritet av rösterna i valet (35,06 procent), och 30 av de 81 platserna i parlamentet. Församlingen motiverar i resolution 2347 (2021) beslutet att fortsätta efterhandsgranskningen med att det inte har gjorts tillräckliga framsteg inom de centrala områdena. Sådana områden är bland annat tryggheten av domstolarnas och domarnas oberoende, yttrandefriheten, mediernas tillstånd och journalisternas ställning samt bekämpningen av korruption.

Nordmakedoniens vice premiärminister Nikola Dimitrov talade vid sessionen i september om landets strävan att bli medlem i EU och argumenterade starkt för landets medlemskap. Han betonade att landet har genomgått nödvändiga reformer, men att orsaken till de utdragna anslutningsförhandlingarna är konflikten med Bulgarien. Bulgarien kräver att endast Nordmakedoniens officiella namn, det vill säga Republiken Nordmakedonien, ska användas. Enligt Bulgarien omfattar nämligen det geografiska namnet Nordmakedonien också en del av Bulgariens territorium. Dessutom bör man i EU:s dokument inte tala om det makedonska språket, utan om det officiella språket i Nordmakedonien. Bulgarien betraktar makedonska som en dialekt av bulgariskan. Det är också fråga om vem som får betrakta vissa historiska nationalhjältar som sina egna och vad som sägs i läroböckerna om historien. EU-länderna har uppmanat Bulgarien till en konstruktiv dialog för att anslutningsförhandlingarna med Nordmakedonien äntligen skulle kunna inledas.

7. Förbindelser med länder utanför organisationen

Församlingen samarbetar också med andra länder än medlemsländerna. Dessa länder kan delas in i två grupper: europeiska icke-medlemsländer (Kosovo och Belarus) och länder utanför Europa. Belarus togs under året upp på bred front i flera rapporter och aktualitetsdebatter. Politiska utskottet bereder en rapport om Kosovo som ska vara klar i september 2022.

Demokratipartnerskapet (eng. *Partner for Democracy*), som inrättades 2009, är ett viktigt verktyg och en samarbetskanal med länder i Europas närområden. Det ger församlingen möjlighet att tillsammans med partnerländerna granska hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Status som demokratisk partner har beviljats Marocko (2011), Palestina (2011), Kirgizistan (2014) och Jordanien (2016). Rapportören för Jordanien George Loucaides (UEL, Cypern) och rapportören för Kirgizistan Jacques Maire (ALDE, Frankrike) planerar båda ett besök i dessa länder. Politiska utskottets rapportör bereder en utvärdering av hur programmet för demokratiskt partnerskap fungerar och hur väl målen har nåtts.

7.1 Belarus

Församlingen har med oro följt den politiska utvecklingen och rättsstatsprincipens och de mänskliga rättigheternas tillstånd i Belarus. I april 2021 godkände församlingen två rapporter. De grundade sig på församlingsmedlemmars initiativ om de uppenbara kränkningarna av de mänskliga rättigheterna efter presidentvalet i augusti 2020.

Bakgrunden till den första rapporten om *det trängande behovet av att revidera vallagstiftningen i Belarus* (dok. 15253) är församlingens iakttagelser om tidigare val. Församlingen har sänt valobservatörer till de belarusiska parlamentsvalen sedan 1995 och senast till det förtida parlamentsvalet 2019. Av rapporter från Europarådets och OSSE:s valobservatörer framgår att inget val i Belarus har följt de standarder som fastställts för demokratiska val. I rapporten beskrivs de olika faserna i valförrättningen och konstateras att valsystemet i Belarus måste reformeras, eftersom dess allvarliga strukturella brister undergräver medborgarnas förtroende för det politiska systemet.

I resolution 2371 (2021) betonas det att Belarus måste göra radikala ändringar i enlighet med Europarådets och Odihrs rekommendationer för att bygga upp ett valsystem och en vallag som följer demokratiska standarder. Demokratiska val kan inte hållas om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna inte respekteras. Ändringar måste göras i valförvaltningen, registreringen av väljare och kandidater samt i rösträkningen och röstkontrollen. Dessutom måste det säkerställas att förhandsröstning är möjlig, att alla röstberättigade tas upp i röstlängden och att oberoende valövervakare och valobservatörer har rätt att sköta sitt uppdrag. Församlingen efterlyser en bred offentlig debatt som inkluderar alla medborgargrupper. I rekommendation 2200 (2021) uppmanar parlamentarikerna ministerkommittén att följa situationen och uppdatera samarbetsprogrammet genom åtgärder som stärker de demokratiska institutionernas oberoende och stöder en valreform.

I en annan rapport om *kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Belarus* (dok. 15256), som antogs i april, krävs det att Belarus grundligt undersöker människorättskränkningarna efter presidentvalet. Medborgarnas missnöje med valförrättningen och resultatet av presidentvalet i augusti 2020 ledde till omfattande demonstrationer. De nationella myndigheterna svarade med våld och förtryck. Personer som anhållits under demonstrationerna och människorättsförsvarare har systematiskt skrämmts, störts och behandlats omänskligt. Även deras grundläggande fri- och rättigheter har begränsats. Myndigheternas repressiva åtgärder fortsatte 2021. Venedigkommissionen har bland annat konstaterat att 361 § 1 mom. i Belarus strafflag möjliggör en tolkning som strider mot yttrandefriheten och mötesfriheten. Rapporten nämner politiska fångar, journalister och människorättsförsvarare vid namn.

I resolution 2372 (2021) konstateras det att de som gjort sig skyldiga till förtryck och hot mot fredliga demonstranter, oppositionsmedlemmar och journalister inte har ställts till svars. Församlingen påminner om att strafflöshet måste bekämpas. Alla som är ansvariga för allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna bör åtalas. Samtidigt välkomnar församlingen att det i Litauen väckts åtal mot de belarusiska myndigheternas agerande, och församlingen tackar de baltiska länderna och Polen för att de tagit emot åsiktsflyktingar. Belarus uppmanas att frige alla politiska fångar, upphöra med alla former av tortyr och grym, omänsklig eller förnedrande behandling och åtgärder som begränsar de grundläggande rättigheterna samt att samarbeta med bland annat experter från Europarådet. Medlemsländerna och EU bör stödja det civila samhället och offren för förföljelse och kräva att förtrycket upphör. Rekommendation 2201 (2021) innehåller en uppmaning till ministerkommittén att erbjuda EU:s plattform för Belarus experthjälp från Europarådet och att undersöka hur en dialog mellan myndigheterna och oppositionen kan upprättas.

Kränkningarna av de mänskliga rättigheterna fortsatte i Belarus under våren. Det internationella samfundets oro tilltog när de belarusiska myndigheterna tvingade Ryanairs reguljära flyg att landa i Minsk i maj 2021 och arresterade oppositionsaktivisten Raman Pratasevitj och hans flickvän Sofia Sapega. Fallet ansågs vara ett oroväckande angrepp mot den civila luftfarten och ett hot mot flygpasagerarnas säkerhet.

Frågan togs också upp vid junisessionen i form av en aktuell debatt där de belarusiska myndigheternas agerande fördömdes och där församlingen krävde att Pratasevitj, Sapega och alla andra journalister och politiska fångar i Belarus omedelbart och villkorslöst frigges. År 2021 fanns det redan nästan 500 politiska fångar i Belarus. Ordföranden för Finlands delegation Kimmo Kiljunen höll den socialdemokratiska gruppens anförande, eftersom han är församlingens rapportör om Belarus. Kiljunen uppmanade snabbt belaruserna till en fredlig dialog för att landet skulle komma ur den rådande krisen. Han upprepade församlingens gemensamma ståndpunkt att Belarus anslutning till Europarådet utifrån organisationens värderingar och principer fortfarande är ett strategiskt mål. Det största hindret för medlemskap har varit att dödsstraffet fortfarande är i kraft i landet.

På hösten lyftes den belarusiska förvaltningens åtgärder fram ur ett annat perspektiv. Det internationella samfundet uppmärksammade att Belarus hade styrt tusentals medborgare från tredjeländer, bland annat Irak, Afghanistan, Kuba, Indien och Sri Lanka över gränsen mot Litauen, Lettland och Polen. Ämnet ansågs brådskande och togs upp på agendan för sessionen i september, och vice ordföranden för Finlands delegation Anne-Mari Virolainen valdes till rapportör. I en rapport om *instrumentalisering av invandringstrycket vid Lettlands, Litauens, Polens och Belarus gränser* (dok. 15382 rev) konstateras det att det vid gränsen mellan Litauen och Belarus under det gångna året har inräknats över hundra gånger så många gränsöverskridare som 2019. Migranterna kommer bland annat från Irak, Afghanistan, Kuba, Indien och Sri Lanka. Människor sitter fast vid gränsen mot Polen och Lettland under miserabla förhållanden, och inte ens biståndsorganisationer får söka upp dem. Människor har blivit kvar i gränzonen under omänskliga förhållanden, eftersom Lettland, Litauen och Polen inte har haft möjlighet att ta emot alla och Belarus inte tar tillbaka dem. I resolution 2404 (2021) fördömer församlingen den hybridattack Belarus iscensatt för att destabilisera Europa och åtgärderna för att utnyttja människor som söker sig till Europa som spelbrickor för att nå sina egna politiska mål. Församlingen uppmanar myndigheterna i Lettland, Litauen och Polen att i enlighet med internationella avtal se till att rätten att söka asyl tillgodoses för dem som behöver internationellt skydd. Parlamentarikerna föreslår att det inrättas ett permanent organ för att övervaka människorättssituationen och situationen för flyktingar, invandrare och asylsökande i Belarus.

Ordföranden för församlingens migrationsutskott Pierre-Alain Fridez (SOC, Schweiz) och Anne-Mari Virolainen besökte i november gränsen mellan Polen och Belarus. Virolainen hade dessförinnan deltagit i riksdagens utrikesutskotts besök i Polen. Ett av huvudtemana var flyktingsituationen i gränsområdet.

Diskussionen fortsatte i form av en aktualitetsdebatt vid ständiga utskottets möte i Rom i november. I denna diskussion krävde ordföranden för Finlands delegation Kimmo Kiljunen att biståndsorganisationerna skulle få komma fram till migranterna vid gränsen mellan Belarus och Polen. Bland offren för hybridkriget i Belarus finns barn, kvinnor och män som har fastnat i ingenmansland och som under extrema förhållanden försöker överleva – frusna, svältande, törstiga, vilse och utan någonstans att ta vägen. Även om Belarus är primärt ansvarigt för dem som transporteras till gränsen, kan inte resten av Europa låta Lettland, Litauen och Polen ensamma sköta skyddet och mottagandet av invandrare, asylsökande och flyktingar. Kiljunen påpekade att det internationella samfundet måste visa solidaritet med och stödja dessa länder, bland annat genom ekonomiskt och tekniskt bistånd.

Arbetet med den tredje rapporten om Belarus pågår fortfarande och Kimmo Kiljunen ansvarar för den. Den kommer att fokusera på möjligheterna att upprätta en dialog med alla relevanta aktörer i Belarus. Målet är en bred och inkluderande nationell dialog för att säkerställa en fredlig väg ut ur den nuvarande krisen och öppna dörren för reformer som gynnar alla medborgare i landet. Som ett led i beredningen av rapporten träffade Kiljunen i januari 2021 ledaren för oppositionen i Belarus Svetlana Tichanovskaja, som besökte Helsingfors på inbjudan av riksdagsledamot Ilkka Kanerva, hedersordförande för OSSE:s parlamentariska församling.

Vid månadsskiftet augusti–september deltog Kiljunen i riksdagens utrikesutskotts besök i Litauen. Inom ramen för det besöksprogram som ordnats för utrikesutskottet fördes diskussioner med bland andra utrikesminister Gabrielius Landsbergis och ledamöterna i parlamentets utrikesutskott. I anslutning till de uppdrag församlingen gett Kiljunen träffade han också vice ordföranden för Litauens delegation Laima Liucija Andrikiene och Svetlana Tichanovskajas kabinett, flera civilsamhällesorganisationer och aktörer som stöder oppositionen i Belarus: BYSOL Solidarity Foundation, Freedom House, Belarusian Sport Solidarity Foundation, Belarusian Council for Culture och Digital Solidarity/Golos. Från Vilnius fortsatte Kiljunen till Warszawa, där han också diskuterade med företrädare för Tichanovskajas stödgrupp. I programmet i Warszawa ingick dessutom ett möte med en annan belarusisk oppositionsgestalt, Viktor Babaryka.

I november fick Kiljunen tillfälle att höra Polens syn på situationen i Belarus. Han deltog i ett besök i Warszawa under ledning av ordföranden för riksdagens utrikesutskott Mika Niikko (saf). Besöket inföll vid en tidpunkt då flyktingsituationen vid gränsen mellan Polen och Belarus hade tillspetsats. Därför diskuterades Belarus agerande i regionen i vidare bemärkelse under mötena. På programmet stod möten med företrädare för utrikesutskottet i det polska underhuset Sejmen, säkerhetsbyrå BBN, Odihr, som lyder under OSSE, och civilsamhällesorganisationer.

7.2 Marocko

Marocko var det första landet som fick status som församlingens demokratipartner 2011. I och med demokratipartnerskapet förband sig Marocko att respektera Europarådets värderingar och iaktta de villkor som församlingen uppställt, däribland att församlingen regelbundet gör upp en utvärderingsrapport för landet. Den senaste rapporten godkändes 2019 och innehåller en lista över de utvecklingsåtgärder som Marocko förutsätts vidta. I och med statusen som demokratipartner bjuds församlingen också in att övervaka valen i Marocko, och den senaste övervakningen ägde rum under rapportåret.

Den 8 september 2021 röstade marockanerna i parlaments-, region- och kommunalval. Valets största överraskning var det stora nederlaget för det islamistiska partiet PJD, som lett regeringen i ett decennium. Partiet förlorade 115 mandat i parlamentet med 395 platser. Vinnarna var de liberala partierna, som har nära kopplingar till palatset.

Valdeltagandet var 50,18 procent. Det var en ökning jämfört med det föregående parlamentsvalet 2016 (43 procent), vilket sannolikt berodde på att regionvalet för första gången slogs samman med parlamentsvalet. Valdeltagandet beräknas utifrån antalet registrerade väljare, inte antalet röstberättigade. Valet övervakades av delegationer från Europarådets parlamentariska församling och Europarådets kongress för lokala och regionala myndigheter.

I sin bedömning (dok. 15400) ansåg valövervakarna att valet var transparent och gick hederligt till. Politikerna lyckades trots en kort kampanjperiod inspirera människor att rösta. Det var också positivt att även om kampanjerna på grund av coronapandemin nästan helt bedrevs via de sociala medierna, aktiverades väljarna väl också på landsbygden. På alla förvaltningsnivåer ökade antalet invalda kvinnor, vilket är en mycket positiv utveckling.

Valsystemet i Marocko behöver ses över till exempel när det gäller transparensen i valfinansieringen. Observatörerna uppmanar också landet att inrätta en oberoende centralvalnämnd som svarar för valarrangemangen. Vallagen ändrades bara kort innan kampanjperioden inleddes, vilket inte är förenligt med Europarådets rekommendationer. Ett annat orosmoment är den nya platsfördelningen, som kan inverka negativt på olika politiska partiers konkurrenskraft.

Finlands delegation i Europarådet 2021

ORDFÖRANDE

Kimmo KILJUNEN (sd)

VICE ORDFÖRANDE

Anne-Mari VIROLAINEN (saml)

MEDLEMMAR

Tarja FILATOV (sd)

Petri HONKONEN (cent)

Minna REIJONEN (saf)

ERSÄTTARE

Veronika
HONKASALO (vänst)
1.1–26.9.2021

Mai
KIVELÄ (vänst)
26.9–31.12.2021

Inka
HOPSU (gröna)

Hilikka
KEMPPI (cent)

Mika
NIIKKO (saf)

Elina
VALTONEN
(saml)

SEKRETARIATET

Gunilla CARLANDER, råd för internationella ärenden, delegationens sekreterare

Maria FAGERHOLM, sakkunnig i internationella frågor, delegationens biträdande sekreterare (1.1–31.8.2021)

Susan VILLA, expert på internationella relationer, delegationens biträdande sekreterare (1.9–31.12.2021)

Marjo RANTASOLA, sekreterare vid internationella avdelningen, delegationens assistent

BILAGA 2

Representation i utskott 2021

STÄNDIGA UTSKOTTET <i>STANDING COMMITTEE</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem Anne-Mari VIROLAINEN, ersättare
POLITISKA UTSKOTTET <i>COMMITTEE ON POLITICAL AFFAIRS AND DEMOCRACY</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem Anne-Mari VIROLAINEN, ersättare
Underutskottet för Mellanöstern <i>Sub-Committee on the Middle East and the Arab World</i>	Anne-Mari VIROLAINEN, vice ordförande, medlem
Underutskottet för Europarådets yttre förbindelser <i>Sub-Committee on External Relations</i>	Kimmo KILJUNEN, medlem
UTSKOTTET FÖR JURIDISKA FRÅGOR OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER <i>COMMITTEE ON LEGAL AFFAIRS AND HUMAN RIGHTS</i>	Petri HONKONEN, medlem Elina VALTONEN, ersättare
Underutskottet för mänskliga rättigheter <i>Sub-Committee on Human Rights</i>	Elina VALTONEN, medlem
Underutskottet för artificiell intelligens och mänskliga rättigheter <i>Sub-Committee on Artificial Intelligence and Human Rights</i>	Elina VALTONEN, medlem
Underutskottet för frågor om verkställande av Europadomstolens avgöranden <i>Sub-Committee on the Implementation of Judgments of the European Court of Human Rights</i>	Petri HONKONEN, medlem
UTSKOTTET FÖR SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSFRÅGOR OCH HÅLLBAR UTVECKLING <i>COMMITTEE ON SOCIAL AFFAIRS, HEALTH AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT</i>	Minna REIJONEN, medlem Tarja FILATOV, ersättare
Underutskottet för den europeiska sociala stadgan <i>Sub-Committee on the European Social Charter</i>	-
Underutskottet för folkhälsa och hållbar utveckling <i>Sub-Committee on Public Health and Sustainable Development</i>	Minna REIJONEN, medlem
Underutskottet för barnfrågor <i>Sub-Committee on Children</i>	Tarja FILATOV, medlem
Underutskottet för Europapriset <i>Sub-Committee on Europe Prize</i>	Minna REIJONEN, medlem
UTSKOTTET FÖR MIGRATION, FLYKTINGAR OCH FÖRDRIVNA PERSONER	Anne-Mari VIROLAINEN, medlem Mika NIIKKO, ersättare

<i>COMMITTEE ON MIGRATION, REFUGEES AND DISPLACED PERSONS</i>	
Underutskottet för flyktingbarn, invandrarbarn och unga <i>Sub-Committee on Refugee and Migrant Children and Young People</i>	-
Underutskottet för diaspora och integration <i>Sub-Committee on Diasporas and Integration</i>	Anne-Mari VIROLAINEN, medlem
Underutskottet för människohandel och smuggling av migranter <i>Sub-Committee on Migrant Smuggling and Trafficking in Human Beings</i>	-
UTSKOTTET FÖR KULTUR, VETENSKAP, UTBILDNING OCH MEDIA <i>COMMITTEE ON CULTURE, SCIENCE, EDUCATION AND MEDIA</i>	Inka HOPUSU, medlem, tredje vice ordförande Hilkka KEMPPI, ersättare
Underkommittén för kulturell mångfald och kulturarv <i>Sub-Committee on Culture, Diversity and Heritage</i>	-
Underutskottet för medier och informationssamhället <i>Sub-Committee on Media and Information Society</i>	INKA HOPUSU, medlem Hilkka KEMPPI, ersättare fram till 24.1.2021
Underutskottet för utbildning, ungdom och sport <i>Sub-Committee on Education, Youth and Sport</i>	Hilkka KEMPPI, medlem INKA HOPUSU, ersättare
UTSKOTTET FÖR JÄMSTÄLLDHET OCH ICKE-DISKRIMINERING <i>COMMITTEE ON EQUALITY AND NON-DISCRIMINATION</i>	Tarja FILATOV, medlem MAI KIVELÄ, ersättare
Underutskottet för minoriteters rättigheter <i>Sub-Committee on Rights of Minorities</i>	Tarja FILATOV, medlem
Underutskottet för funktionshinder, flerfaldig och intersektionell diskriminering <i>Sub-Committee on Disability, Multiple and Intersectional Discrimination</i>	-
Underutskottet för jämställdhet mellan könen <i>Sub-Committee on Gender Equality</i>	Tarja FILATOV, medlem
UTSKOTTET FÖR VAL AV DOMARE TILL EUROPADOMSTOLEN <i>COMMITTEE ON THE ELECTION OF JUDGES TO THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS</i>	-
UTSKOTTET FÖR PROCEDURFRÅGOR <i>COMMITTEE ON RULES OF PROCEDURE AND IMMUNITIES</i>	-
UTSKOTTET FÖR GRANSKNING AV MEDLEMSLÄNDERNAS UPPFYL-LANDE AV SINA ÅTAGANDEN (GRANSKNINGSUTSKOTTET) <i>COMMITTEE ON HONOURING OF OBLIGATIONS AND COMMIT-MENTS BY MEMBER STATES</i>	Kimmo KILJUNEN (SOC), medlem Petri HONKONEN (ALDE), medlem
Underutskottet för konflikter mellan medlemsstater <i>Sub-Committee on Conflicts between Council of Europe Member States</i>	-
PRESIDIET BUREAU	<i>Församlingens ordförande och vice ordförande, ordförande för de politiska grupperna och för utskotten</i> Kimmo KILJUNEN, medlem

Dokument godkända av Europarådets parlamentariska församling 2021

3.1 Resolutioner

En resolution avser dels ett beslut av församlingen i en fråga som församlingen är behörig att genomföra, dels en ståndpunkt som församlingen företräder och ensam är ansvarig för.

Resolution 2357 (2021)	Verksamhetsberättelse om uppföljningen av medlemsåtagandena (dok. 15211)
Resolution 2358 (2021)	Verkställigheten av Europadomstolens domar (dok. 15123)
Resolution 2359 (2021)	Domarnas oberoende måste tryggas i Polen och Moldavien (dok. 15204)
Resolution 2360 (2021)	Stadgeändringar i samband med införandet av det nya gemensamma förfarandet (dok. 15093)
Resolution 2361 (2021)	Vaccin mot covid-19: etiska, rättsliga och praktiska överväganden (dok. 15212)
Resolution 2362 (2021)	Begränsningar av civilsamhällesorganisationers verksamhet i Europarådets medlemsländer (dok. 15205)
Resolution 2363 (2021)	Om den ryska delegationens fullmakter (dok. 15216)
Resolution 2364 (2021)	Etnisk profilering i Europa: ett oroväckande fenomen (dok. 15199)
Resolution 2365 (2021)	Brådskande behov av att stärka finansunderrättelseenheterna – bättre verktyg behövs för att beslagta olaglig egendom (dok. 15192)
Resolution 2366 (2021)	Konsekvenser av arbetskraftsinvandring för barn som lämnats kvar i ursprungslandet (dok. 15173)
Resolution 2367 (2021)	Skydd av offer för flyktingskap (dok. 15219)
Resolution 2368 (2021)	Skydd av nationella minoriteter i Europa (dok. 15231)
Resolution 2369 (2021)	Församlingens vision om Europarådets strategiska mål (dok. 15252)
Resolution 2370 (2021)	Bekämpning av ojämlikhet i statsfinanserna: OECD:s åtgärder i fråga om beskattningen av den digitala ekonomin (dok. 15251)
Resolution 2371 (2021)	Brådskande behov av att reformera vallagstiftningen i Belarus (dok. 15253)
Resolution 2372 (2021)	Kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Belarus måste undersökas (dok. 15256)
Resolution 2373 (2021)	Diskriminering av personer med kronisk och långvarig sjukdom (dok. 15208)
Resolution 2374 (2021)	Dialog om Montenegros efterhandsgranskning (dok. 15132)
Resolution 2375 (2021)	Gripandet och fängslandet av Aleksej Navalnyj i januari 2021 (dok. 15270)
Resolution 2376 (2021)	De demokratiska institutionerna i Turkiet (dok. 15272)

Resolution 2377 (2021)	Den parlamentariska församlingens utgifter för tvåårsperioden 2022–2023 (dok. 15283)
Resolution 2378 (2021)	Stärka de ungas roll i att förebygga och lösa konflikter (dok. 15294)
Resolution 2379 (2021)	Parlamentarikernas roll i genomförandet av FN:s migrationskonvention (dok. 15229)
Resolution 2380 (2021)	Humanitära åtgärder för flyktingar och migranter i Nordafrika och Mellanöstern (dok. 15284)
Resolution 2381 (2021)	Bör politiker åtalas för yttranden som gjorts inom ramen för deras mandat? (dok. 15307)
Resolution 2382 (2021)	Mediefrihet, folkets förtroende och folkets rätt att få information (dok. 15308)
Resolution 2383 (2021)	Covid-intygen och skyddet av de grundläggande rättigheterna samt de rättsliga påföljderna (dok. 15309)
Resolution 2384 (2021)	Utredning av den socioekonomiska kris som coronapandemin orsakat (dok. 15310)
Resolution 2385 (2021)	Coronapandemins konsekvenser för tillgodoseendet av barnens rättigheter (dok. 15311)
Resolution 2386 (2021)	Främjande av deltagandet av kvinnor som hör till underrepresenterade grupper i det politiska och offentliga beslutsfattandet (dok. 15301)
Resolution 2387 (2021)	Situationen för krimtatarerna (dok. 15305)
Resolution 2388 (2021)	Behovet av en europeisk politik för diasporor (dok. 15250)
Resolution 2389 (2021)	Kampen mot afrofoxi i Europa (dok. 15306)
Resolution 2390 (2021)	Öppenhet och reglering i fråga om utomstående finansiärer av partier och valkampanjer (dok. 15302)
Resolution 2391 (2021)	De humanitära följderna av konflikten mellan Armenien och Azerbajdzjan (dok. 15363)
Resolution 2392 (2021)	Riktlinjer för församlingsmedlemmarnas immunitet (dok. 15364)
Resolution 2393 (2021)	Socioekonomisk ojämlikhet i Europa: dags att stärka de sociala rättigheterna (dok. 15365)
Resolution 2394 (2021)	Könsfördelningen i församlingen (dok. 15366)
Resolution 2395 (2021)	Effektivare bekämpning av hedersbrott (dok. 15347)
Resolution 2396 (2021)	Rätt till en sund miljö: behovet av att stärka Europarådets verksamhet (dok. 15367)
Resolution 2397 (2021)	Stärkt deltagardemokrati i kampen mot klimatförändringen (dok. 15351)
Resolution 2398 (2021)	Frågor om straffrättsligt och civilrättsligt ansvar i samband med klimatförändringen (dok. 15362)
Resolution 2399 (2021)	Klimatkrisen och rättsstaten (dok. 15353)
Resolution 2400 (2021)	Bekämpning av ojämlikhet i anslutning till rätten till en trygg, hälsosam och ren miljö (dok. 15349)
Resolution 2401 (2021)	Klimatet och migrationen (dok. 15348)
Resolution 2402 (2021)	Forskningspolitiken och miljöskyddet (dok. 15357)
Resolution 2403 (2021)	Situationen i Afghanistan – följer för Europa och regionen (dok. 15381)
Resolution 2404 (2021)	Instrumentaliseringen av migrationstrycket vid Lettlands, Litauens, Polens och Belarus gränser (dok. 15382rev)
Resolution 2405 (2021)	Ändring av församlingens uppförandekod (dok. 15402)
Resolution 2406 (2021)	Korruptionsbekämpning – allmänna principer för det politiska ansvaret (dok. 15403)

Resolution 2407 (2021)	70-årsjubileet av Genèvekonventionerna: Europarådets bidrag till ökad synergi mellan internationella humanitära rättigheter och internationella mänskliga rättigheter
Resolution 2408 (2021)	70-årsjubileet av 1951 års flyktingkonvention: Europarådets insatser för att skydda flyktingar (dok. 15396)
Resolution 2409 (2021)	Frivillig placering av migranter och flyktingar i behov av humanitärt skydd (dok. 15401)
Resolution 2410 (2021)	Barnets bästa och åtgärder för att kombinera arbete och privatliv (dok. 15405)
Resolution 2411 (2021)	Covid-19-pandemins konsekvenser för utbildning och kultur (dok. 15397)
Resolution 2412 (2021)	Könsaspekter och mänskliga rättigheter i samband med pornografi (dok. 15406)
Resolution 2413 (2021)	Diskrimineringen av romer på bostadsmarknaden (dok. 15393)

3.2 Rekommendationer

Med rekommendation avses ett förslag som församlingen lägger fram inför ministerkommittén och vars genomförande inte hör till församlingen utan till medlemsländernas regeringar.

Rekommendation 2193 (2021)	Verkställigheten av Europadomstolens domar (dok. 15123)
Rekommendation 2194 (2021)	Begränsningar av civilsamhällesorganisationers verksamhet i Europarådets medlemsländer (dok. 15205)
Rekommendation 2195 (2021)	Brådskanie behov av att stärka finansunderrättelseenheterna – bättre verktyg behövs för att beslagta olaglig egendom (dok. 15192)
Rekommendation 2196 (2021)	Konsekvenser av arbetskraftsinvandring för barn som lämnats kvar i ursprungslandet (dok. 15173)
Rekommendation 2197 (2021)	Skydd av offer för flyktingskap (dok. 15219)
Rekommendation 2198 (2021)	Skydd av nationella minoriteter i Europa (dok. 15231)
Rekommendation 2199 (2021)	Församlingens vision om Europarådets strategiska mål (dok. 15252)
Rekommendation 2200 (2021)	Brådskanie behov av att reformera vallagstiftningen i Belarus (dok. 15253)
Rekommendation 2201 (2021)	Kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Belarus måste undersökas (dok. 15256)
Rekommendation 2202 (2021)	Gripandet och fängslandet av Aleksej Navalnyj i januari 2021 (dok. 15270)
Rekommendation 2203 (2021)	Humanitära åtgärder för flyktingar och migranter i Nordafrika och Mellanöstern (dok. 15284)
Rekommendation 2204 (2021)	Mediefrihet, folkets förtroende och folkets rätt att få information (dok. 15308)
Rekommendation 2205 (2021)	Utredning av den socioekonomiska kris som coronapandemin orsakat (dok. 15310)
Rekommendation 2206 (2021)	Coronapandemins konsekvenser för tillgodoseendet av barnens rättigheter (dok. 15311)
Rekommendation 2207 (2021)	Behovet av en europeisk politik för diasporor (dok. 15250)
Rekommendation 2208 (2021)	Öppenhet och reglering i fråga om utomstående finansiärer av partier och valkampanjer (dok. 15302)

Rekommendation 2209 (2021)	De humanitära följderna av konflikten mellan Armenien och Azerbajdzjan (dok. 15363)
Rekommendation 2210 (2021)	Socioekonomisk ojämlikhet i Europa: dags att stärka de sociala rättigheterna (dok. 15365)
Rekommendation 2211 (2021)	Rätt till en sund miljö: behovet av att stärka Europarådets verksamhet (dok. 15367)
Rekommendation 2212 (2021)	Stärkt deltagardemokrati i kampen mot klimatförändringen (dok. 15351)
Rekommendation 2213 (2021)	Frågor om straffrättsligt och civilrättsligt ansvar i samband med klimatförändringen (dok. 15362)
Rekommendation 2214 (2021)	Klimatkrisen och rättsstaten (dok. 15353)
Rekommendation 2215 (2021)	Forskningspolitiken och miljöskyddet (dok. 15357)
Rekommendation 2216 (2021)	Barnets bästa och åtgärder för att kombinera arbete och privatliv (dok. 15405)
Rekommendation 2217 (2021)	Covid-19-pandemins konsekvenser för utbildning och kultur (dok. 15397)

3.3 Yttranden

Yttrande 298 (2021)	Europarådets budget och prioriteringar 2022–2025 (dok. 15282)
Yttrande 299 (2021)	Cyberbrottskonventionen: ett andra tilläggsprotokoll om ökat samarbete och användning av elektroniskt bevismaterial (dok. 15379)

Europarådets parlamentariska församlings och ständiga utskottets gästtalare år 2021

Statliga gäster

Heiko MAAS, Tysklands utrikesminister	26.1.2021
Michael ROTH, Tysklands Europaminister*	19.3.2021
Maia SANDU, Moldaviens president	19.4.2021
Angela MERKEL, Tysklands förbundskansler	20.4.2021
Michael ROTH, Tysklands Europaminister*	22.4.2021
Levente MAGYAR, Ungerns vice utrikesminister	28.5.2021
Péter SZIJJÁRTÓ, Ungerns utrikesminister*	21.6.2021
Elisabeth MORENO, Frankrikes jämställdhetsminister	23.6.2021
Alexander DE CROO, Belgiens premiärminister	23.6.2021
Anca DANA DRAGU, talman för Rumäniens senat	23.6.2021
Péter SZIJJÁRTÓ, Ungerns utrikesminister*	28.9.2021
János ÁDER, Ungerns president	29.9.2021
Roberto FICO, talman för Italiens parlament	29.9.2021
Eduardo PINHEIRO, Portugals statssekreterare	29.9.2021
Nikola DIMITROV, Nordmakedoniens vice premiärminister	30.9.2021
Roberto FICO, talman för Italiens parlament	25.11.2021
Maria Elisabetta ALBERTI CASELLATI, talman för Italiens senat	25.11.2021
Luigi DI MAIO, Italiens utrikesminister*	25.11.2021

* Ministerkommitténs ordförande

Företrädare för internationella organisationer och det civila samhället

Didier REYNDERS, EU-kommissionär, rättsliga frågor	
26.1.2021	
Angel GURRÍA, OECD:s generalsekreterare	20.4.2021
David SASSOLI, Europaparlamentets talman	21.4.2021
Dunja MIJATOVIĆ, Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter	21.4.2021
Nadia MURAD, mottagare av Václav Havel-priset 2016 och av Nobels fredspris 2018	23.6.2021
Dubravka ŠIMONOVIĆ, FN:s särskilda rapportör om våld mot kvinnor	23.6.2021
Stella KYRIAKIDES, EU-kommissionär för hälsa och livsmedelssäkerhet	28.9.2021
António GUTERRES, FN:s generalsekreterare	29.9.2021
Tim EICKE, domare vid Europadomstolen	29.9.2021
Anuna DE WEVER VAN DER HEYDEN, klimat- och människorättsaktivist	29.9.2021
Michele NICOLETTI, professor vid universitetet i Trento, medlem i Italiens nätverk för Istanbulkonventionen	25.11.2021
Simona LANZONI, vice ordförande i Grevio	25.11.2021
Grainne O'HARA, direktör för FN:s flyktingorganisation	25.11.2021

Europarådets medlemsstater

Stiftande medlemmar (1949)

	Belgien	26.11.1991	Polen
	Danmark	7.5.1992	Bulgarien
	Frankrike	14.5.1993	Estland
	Irland	14.5.1993	Litauen
	Italien	14.5.1993	Slovenien
	Norge	30.6.1993	Tjeckien
	Luxemburg	30.6.1993	Slovakien
	Nederländerna	7.10.1993	Rumänien
	Sverige	10.11.1994	Andorra
	Förenade konungariket	10.2.1995	Lettland
		13.7.1995	Albanien
9.8.1949	Grekland	13.7.1995	Moldavien
7.3.1950	Island	9.11.1995	Ukraina
13.4.1950	Turkiet	9.11.1995	Makedonien
13.7.1950	Tyskland	28.2.1996	Ryssland
16.4.1956	Österrike	6.11.1996	Kroatien
24.5.1961	Cypern	27.4.1999	Georgien
6.5.1963	Schweiz	25.1.2001	Armenien
29.4.1965	Malta	25.1.2001	Azerbajdzjan
22.9.1976	Portugal	24.4.2002	Bosnien och Hercegovina
24.11.1977	Spanien	3.4.2003	Serbien och Montenegro
23.11.1978	Liechtenstein	6.10.2004	Monaco
16.11.1988	San Marino	6.6.2006	Serbien
5.5.1989	Finland	11.5.2007	Montenegro
6.11.1990	Ungern		

Observatörer vid Europarådets ministerkommitté

7.3.1970	Heliga stolen	20.11.1996	Japan
10.1.1996	USA	1.12.1999	Mexico
29.5.1996	Kanada		

Observatörer vid Europarådets parlamentariska församling

2.12.1957	Israel
28.5.1997	Kanada
4.11.1999	Mexico

Demokratipartner för Europarådets parlamentariska församling

2011	Marocko	2014	Kirgizistan
2011	Palestina	2016	Jordanien

Finlands delegation i Europarådet
FIN-00102 Riksdagen
tfn +358 9 4321
www.riksdagen.fi
fornamn.efternamn@riksdagen.fi

Europarådets parlamentariska församling
Parliamentary Assembly of the Council of Europe
F-67075 Strasbourg
assembly.coe.int
www.coe.int